היינטיגער נומער האלט 8 זייטען.

№ 266 — Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem — פרייז 20 גראשען — Lodzer Tageblat

לאדזער טאגעבלאט

22-טער יאהרגאנג. | 17 listopada 1929 r. | זונטאג, י"ד מרחשון תר"צ. | רעדאקציע און אדמיניסטראציע: פיעטריקאווער 16. טעלעפאנען פון: רעדאקציע 10057, פון אדמיניסטראציע 10047.

הזכרה

היינט, זונטאג, ד. 17 ד. ח. 12 א זייגער מיטאג קומט פאר א הזכרה אויפ'ן בית-החיים און 4 א זייגער בין מנחה למעריב — אין דער שוהל פון „מושב זקנים", פא-מארסקא 54 צוליב דער 6-טער יאהר-צייט פון אונפערגעסליכען

נ"ע

איזידאר שווארצמאן

צו וועלכער אלע קרובים, פריינד און בעקאנטע ווערען געבעטען צו קומען

די פאמיליע.

נאך לאנגע און שווערע ליידען איז געשטארבען מיין ליבער מאן אונזער טייערער און אונ-פערגעסענער פאטער, שוויגער-פאטער, גרויס-פאטער, ברודער, שוואגער און פעטער נ"ע

יוסף ברוך ב"ר משה צבי ז"ל מאנעלא

אין עלטער פון 49 יאהר

די לוי' קומט פאר היינט זונטאג י"ד מרחשון תר"צ 12 א זייגער מיטאג פון טרויער-הויז, פאלודניאווא 24, וועגען וואס עס טיילט מיט אין גרויס צער

די טיפטרויערנדע פאמיליע.

בעקאנטמאכונג.

סוחרים-פעראיין פון אפפאל און האלב-טעקסטיל-פאבריקאטען

היינט זונטאג דעם 17 ד. ח. 5 א זייגער נאכמ. צום ערשטען טערמין און 6 א זייגער נאכמ. צום צווייטען טערמין קומט פאר אין פעראיינס-לאקאל מאניושקי 5 דער המשך פון דער אויסערגעוו.

אלגעמיינער פערזאמלונג

פון די פעראיינס-מיטגלידער. טאג-ארדנונג: וואהלען פון א נייער פערוואלטונג. אלע מיטגלידער ווערען געבעטען אונבעדינגט צו ערשיינען.

די פערוואלטונג.

Zakłady Mechaniczne „URSUS"

Sp. Akc. Warszawa, Skierniewicka 27/29

בענזין-מאטארען

פון אלע סיסטעמען פון 4—600 פערד מעכא-נישע פאר מיהלען, עלעקטראווניעס א. ז. וו.

ארמאטורען | גיסערייען

צו דאמף, וואסער און גאז, ווי אויך ספעצ. פאר צוקער-פאבריקען

פון אייזענווארג און האלב-אייזעל-מעטאל

מאקסימום פון פראדוקטיוויטעט ביי די מינימאלסטע עקספלאאטאציע-קאסטען.

◄ גינסטיגע צאהלונגס-בעדינגונגען, ►

בעזה"י.

הנהלת הישיבה הגדולה „תורת חסד" קילינסקא 19

מודיעה בזה, כי ביום א' פ' וירא אי"ה בשעה 12 ירציא באולם הישיבה שעור פלפולי עיוני הגאון האמתי והנודע ר' איסר זלמן מעלצער שליט"א מי שהי' האב"ד ור"מ בסלוצק. ועתה הר"מ הראשי בישיבה הגדולה „עץ חיים" בירושלים עיה"ק תבב"א. הוגי וחובבי תוה"ק מבקשים להופיע בדיוק.

Dr. L. Suchowczycki

כירורג

נעמט אן טעגליך פון 4 ביז 7 נאכמיטאג

Pl. Dąbrowskiego 2, tel. 143-94

Dr. M. Goldfarb

זאוואדזקא 18, טעל. 19-153

הויט-האר און געשלעכטס-קראנקהייטען

נעמט אן פון 9—12 פארמיטאג און פון 5—8 אווענד.

היינט זונטאג, י"ד מרחשון ד. 17 ד.ח. 10 א זייגער פארמיט. ווערט געשטעלט ווערען א מצבה נאך אונזער אונפערגעסליכער און הייסגעליבטער

נ"ע

גיטל בוכוויץ

צו וועלכער אלע קרובים, פערוואנדטע און בעקאנטע ווערען געבעטען פינקטליך צו קומען

די פאמיליע.

היינט זונטאג י"ד מרחשון 12 א זייגער מיטאג ווערט געשטעלט די מצבה נאך דעם פערשטארבענעם חזן

גרשון ב"ר יוסף הלוי יאסעלעוויטש ז"ל

גוטע פריינד און בעקאנטע ווערען געבעטען פינקטליך צו קומען.

פרוי און זוהן יאסעלעוויטש

איינלאדונג! „בית לחם"

וואסכאדניא 68/70

היינט זונטאג דעם 17. פינקטליך 5 אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל וואסכאדניא 68/70

די פייערליכע ערעפנונג

פון די ערשטעווארם-שטוב פאר ארימע יודישע שול-קינדער פון די פאלקס-שולען.

מיטגלידער און סימפאטיקער ווערען איינגעלאדען צו בעזוכען די פייערליכקייט.

איינגאנג פריי! — מיט אכטונג

די פערוואלטונג פון „בית לחם"

צענטראלער סוחרים- און פאבריקאנטען-פערבאנד

אויף לאדזער וואיעוואדזטווע (פעטריקאווער 10)

לאדענט איין אלע מיטגלידער אויף

א קאנפערענץ

וועלכע קומט פאר היינט זונטאג ד. 17-טען 7 אווענט אין פעראיינס-לאקאל (פיעטריק. 10) מיט פאלגענדער טאג-ארדנונג: אלגעמיינע סיטואציע פון סוחרטום און שטייער-אנגעלעגענהייטען.

Łódzki Bank Depozytowy

Sp. Akc.

לאדזער דעפאזיטען באנק

אקציען געזעלשאפט

לאדז, פיעטריקאווער 5.

נעהמט אן פערצינזטע פקדונות (וקלאדען) אויף ביכלעך אין זלאטיס און אין פרעמדע וואלוטען פון 10 זל. אן.

דאס אויסצאהלען קומט פאר אויפ'ן ערשטען פערלאנג ביים פארשטעלען דאס פקדונות ביכעל.

ŁODŹ,

Piotrkowska 5.

Dr. M. Lerner

ספעציאליסט פון קינדער קראנקהייטן

צוריקגעקומען

▼ זאכאדניא 64 ▲

אויפנאהמס-שעה'ן פון 4—6 נאכמ.

5443

פריוואט

טאנץ-שולע

פון די נייעסטע טענץ

דיפלאמירטער לעהרער י. וויינטרויב

נעמט אן איינשרייבונגען אויף איינצעלנע לעקציעס ווי אויך אין קאמפלעטען יעדען טאג פון 10 פריה ביז 10 אווענד

קילינסקעגא 44

2-טער הויף פארטער.

די לעקציעס קומען פאר אונטער דער פערזענליכער לייטונג פון י. וויינטרויב און אסיסטענטען.

Dr. med. M. Heller

ספעציאליסט פאר הויט- און ווענערישע קראנקע און מענער-שוועכע

נאווראט 2, טעל. 179-89

נעמט אן ביז 10 פריה, און פון 4—8 אווענד

פאר פרויען פון 4—5 נאכמ.

פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע פרייזען.

אנאנסירט

נאר אין „לאדזער טאגעבלאט"

היינט האט איהר די געלעגענהייט!!!

פערגעסט נישט, אז אין היינטיגען נומער איז געדרוקט דער קופאן אויף צו בעקומען

די יודישע געשיכטע פון פראפ. גרעץ

פאר נאר 14 זלאטיס.

קופאן זעה זייט 4 | קופאן זעה זייט 4

בעקאנטמאכונג.

היינט זונטאג ד. 17 ד. ח. 5 א זייגער אווענד קומט פאר אין פעראיינס-לאקאל פון פליישער-פעראיין, פיעטריקאווער 24

א גענעראל-פערזאמלונג

מיט פאלגענדער טאג-ארדנונג: 1) וואהלען פון א פארזיצער, 2) וואהלען פון א נייער פערוואלטונג, 3) פאך-אנגעלעגענהייט, 4) שטייער-ענינים און אנד. דרינגענדע פראגען, צו וועלכער אלע מיטגלידער ווערען געבעטען פינקטליך און צאהלרייך אין זייערע אייגענע אינטערעסען צו ערשיינען.

די פערוואלטונג פון לאדזער פליישער-פעראיין

פיעטריקאווער 24

די אנטי יודישע ארויסטרעטונגען פון ענדעקישע סטודענטען אין קראקא

אקאדעמישער סענאט קען זיך נישט קיין עצה געבען; אוניווערזיטעט זאל פערמאכט ווערען.

קראקא, (טעל.)

פרייטאג איז די סיטואציע אין דער אוניווערזיטעט געווען די זעלבע, וואס אין די פריהערדיגע 2 טעג. די ענדעקישע באָיובקעס האבען „געוואכט" ביים בנין פון דער אוניווערזיטעט און פון דער הויכער האנדעלס־שול, וואו עס געפינט זיך א בעדייטענדע צאהל יודישע צוהערער. די „באָיובקע" האט פון דער פריה אן קאנטראלירט די לעגיטימאציעס פון די סטודענטען, וואס זענען אריין אין אוניווערזיטעטס־בנין. גלייכצייטיג איז פערשפרייט געווארען אן אויפרוף, וואס ראדנט פאר פריהצייטיגע מעשים. דער אויפרוף שטרייכט אונטער די „חוצפה'דיגע פראוואקאציע פון די יודען" און פאדערט אויף די סטודענטען אונטערצושטיצען די סטודענטען אינ'ם קאמף פאר דער פוילישקייט פון די הויך־שולען. ארום 10 אינדער־פריה זענען ארייגעקומען אין בנין פון דער הויכער האנדעלס־שול עטליכע הונדערט סטודענטען פון יורי און מעדיצין און ארייגעריסען זיך אין די זאלען, האבען זיי אויפגעפאדערט די יודישע סטודענטען צו פערלאזען דעם לאקאל אין משך פון מינוט. דערביי איז מען זיך נישט בעגאנגען אהן קלעפ. מען האט דערביי אפילו נישט מגעשוינט די סטודענטקעס. די האלטונג פון דירעקטאר פון דער הויכער האנדעלס־שול די־ראלאנד (א משומד) האט ארויסגערופען א געוואלדיגע פערביטערונג ביי די יודישע סטודענטען. ער האט אומעטום בעגלייט די סטודענטען און אליין אויפגעפאדערט די יודישע צוהערער צו פערלאזען דעם לאקאל. דאגעגען האט אבער א צווייטער פראפעסאר, סארנא, א קריסט פערטיידיגט די יודישע סטודענטען און זיי אקעגענגעשטעלט די אינ־טערווענציע פון די ענדעקישע סטודענטען.

11 א זייגער האבען אנגעהויבען די סטודענטען זיך צוזאמענקומען אויפ'ן מיטינג אין דער אוניווערזיטעט. אויפ'ן וועג האבען זיי געשריגען „נידער מיט די יודען!"

ארום האלב 12 האט זיך ביי דער אוניווערזיטעט בעוויזען א קאַרעטע פון דער „פאגאטאוויע", עס איז געווא־רען א שטיקעל מהומה, ווייל מען האט געמיינט, אז עס איז דארט ווער פערוואונדעט געווארען. עס האט זיך ארויס געוויזען, אז דאס איז א געוויסע לאלא ביענקאווסקא, וועלכע האט געחלש'ט. ביענקאווסקא איז בכלל נישט קיין סטו־דענטקע, זי איז א מארעלקע, און וואס זי טוט בכלל אין דער אוניווערזיטעט איז פאר אלעמען געווען א געהיימניס.

12 האט זיך אנגעהויבען דער מיטינג. עס זענען אנוועזענד געווען בלויז די ענ־דעקישע סטודענטען און זייערע נאכ־שלעפער, די סאליסטען, דעמאקראטען, סאנאטארען און יודען זענען נישט גע־קומען. זיי האבען זיך נאר בעגנוגט מיט פראטעסט־דעקלאראציעס געגען די ענ־דעקישע מעשים.

א פאר פאציפיסטישע סטודענטען, וואס האבען זיך געפינען אויפ'ן מיטינג האט מען געשלאגען. נאך די רעדעס פון די פיהרער'ס זענען אנגענומען גע־ווארען א גאנצע רייה יודען־פרעסערישע רעזאלוציעס. ווי למשל: איינפיהרען דעם „נומערוס קלאוזוס", צו שטעלען יודישע מתים אין פּראָזעקטאָריום, אויס־שליסען אלע יודען פון די אקאדעמישע פערבאנדען, פון די ספארט־ און הילפס פעראיינען, שליסען אלע יודישע סטו־דענטען־קארפאראציעס, בעשטראפען די „שולדיגע" און ארויסווארפען די אונ־רוהען. נאכ'ן מיטינג האט זיי דער קוו־אַסטאָר פון דער אוניווערזיטעט פראפע־סאר מארטשלעווסקי געבעטען זיך רוהיג פונאנדערצוגעהן.

לעמבערג, 15. נאָוו. (יט"א)

פרייטאג פערמיטאג איז אויפ'ן הויף פון אוניווערזיטעט פארגעקומען א מי־טינג פון סטודענטען. זיי האבען אנגע־נומען די זעלבע רעזאלוציעס, וואס די קראקאווער סטודענטען.

קראקע, 15/11 (יט"א טעל.)

דער מיטינג פון די פוילישע אקאדע־מיקער, וואס איז היינט פארגעקומען אויפ'ן אוניווערזיטעטס־הויף האט גע־האט ארוהיגען פערלויף. די פערזאמעל־טע האבען אנגענומען א רעזאלוציע אין וועלכער עס ווערט געפאדערט: איינ־צופיהרען „נומערוס קלאוזוס" פאר יודי־שע סטודענטען, צווינגען צוצושטעלען יודישע מתים אין פּראָזעקטאָריום, פו־נאנדערלאזען די יודישע סטודענטען־קארפאראציעס, פונאנדערלאזען די יו־דישע אקאדעמישע זעלבסט־הילף־פער־איינען, נישט טאלערירען יודען אויף די הויך שולען.

און משך פון היינטיגען טאג זענען אויך פארגעקומען פאלגענדע אינצידענ־טען: בעת דער לעקציע פון פראפעסאר קומאניעצקי האבען זיך דריי אנטיסעמיטי־שע סטודענטען געווארפען אויף די יודי־שע אקאדעמיקער און זיי ארויסגעווארפען פון זאל. דער פראפעסאר האט גלייך איבערגעריסען זיין לעקציע.

אויף דער אינטערניסטישער קליניק האבען די אנטיסעמיטישע סטודענטען אויפגעפאדערט די יודישע אקאדעמיקער צו פערלאזען דעם זאל. די יודישע סטו־דענטען זענען געבליבען אויף זייערע ערטער, דאן האבען די פוילישע אקא־דעמיקער פערלאזען דעם זאל.

פראפ. לאסטאווסקי האט פארטגע־זעצט זיין לעקציע פאר די יודישע צו־הערער.

קראקא, 15/11 (יט"א טעל.)

א דעלעגאציע פון יודישע אקאדעמי־קער האט היינט בעזוכט דעם רעקטאר פון קראקאווער אוניווערזיטעט פראפ. מארטשלעווסקי און געגעבען איהם איבער־פיהרליך וועגען אנהויב פון פערלויף פון די לעצטע געשעהענישען. דער רעקטאר האט פערשפראכען דורכצופיהרען אן אויספארשונג.

נאכ'ן געשפרעך מיט'ן רעקטאר האט די יודישע דעלעגאציע נישט געקאנט פערלאזען דעם רעקטאראט, ווייל אויפ'ן הויף איז גלייכצייטיג פארגעקומען דער מיטינג פון די פוילישע אקאדעמיקער. נאך א 2־שעה'דיגען ווארטען האבען אן ערך 200 יודישע אקאדעמיקער זיך פערזאמעלט פאר'ן אוניווערזיטעטס־בנין דאן איז אויך ארויסגעקומען די יודי־שע דעלעגאציע.

די יודישע אקאדעמיקער האבען צוזא־מען מארשירט אין דער ריכטונג פון יודישען אקאדעמישען הויז. אויף סטרא־דאם־גאס האט די פאליציי ארומגערינ־געלט די יודישע אקאדעמיקער, און אהן שום אויפפאדערונג זיך פונאנדערצוגעהן, זיי פונאנדערגעטריבען. דערביי זענען איינינע יודישע אקאדעמיקער שטארק צושלאגען געווארען. דער פאל האט ארויסגערופען א שטארקע אויפרעגונג צווישען דער יודישער בעפעלקערונג.

גלייך נאכדעם איז אין יודישען אקא־דעמישען הויז אפגעהאלטען געווארען א פראטעסט־מיטינג, אויף וועלכען עס איז בעשלאסען געווארען צו מארקען די אויפפיהרונג פון דער אויפזיכטס־מאכט לגבי די יודישע אקאדעמיקער, שארף פראטעסטירען געגען די אנטי־יודישע ארויסטרעטונגען און פאדערן די פויל־שטענדיגע פרייהייט פון הויך־שול סטודיעס.

—0—

מען שלאגט ווייטער יודען אויף דער קראקאווער אוניווערזיטעט

דער אקאדעמישער סענאט בעראט זיך וועגען פערמאכען די אוניווערזיטעט

קראקע, 16. (יט"א)

היינט אין דער פריה האבען די ענ־דעקישע סטודענטען ווידער געשלאגען יודען ביים אריינגאנג פון דער אוניווער־זיטעט.

פארנאכט איז פארגעקומען א זיצונג פון אקאדעמישען סענאט, אויף וועלכער עס איז צו קיין איינשטימונג נישט געקומען. טייל האבען געהאלטען, אז מען דארף פערמאכען די אוניווערזיטעט טייל — אז נישט. צוליב דעם איז די זי־צונג אפגעלעגט געווארען. אין שטאט געהען ארום עקשנות'דיגע קלאנגען, אז די אוניווערזיטעט וועט פערמאכט ווע־רען.

א יודיש דעלעגאציע האט זיך גע־ווענדעט צום רעקטאר פון דער אוני־ווערזיטעט און געבעטען צו אונטערווע־גירען. דער רעקטאר האט געבעטען אים צו געבען די נעמען פון די שולדיגע און זיי וועלען צוגעצויגען ווערען צו פאר־אנטווארטליכקייט.

יודישע סטודענטען ווערען געשלאגען און ארויסגעווארפען פון אוניווערזיטעט, לעמבערגער סטודענטען „סאלידאריזירן זיך"

די לעקציעס אויף דער קראקאווער אוניווערזיטעט

קומען שוין פאר נארמאל?

קראקא 16 (ספעק.) לויט א אפיציעלער מעלדונג גענען היינט די לעקציעס אויף דער יאגעלאנישער אוניפערזיטעט שוין אנגעגאנגען נארמאל, מיט דעם אנטייל פון די יודישע סטודענטען.

היינט האט דער סענאט אבגעהאלטען א זיצונג כדי צו בעטראכטען די לאגע.

ווארשאווער סטודענטען סאלידאריזירן זיך מיט זייערע קראקאווער „חברים".

ווארשא (טעל). די סטודענטען פון דער ווארשאווער אוניווערזיטעט האבען היינט אפגעהאלטען א פערזאמלונג, אויף וועלכער עס איז בעשלאסען געווא־רען זיך צו סאלידאריזירען מיט די קראקאווער חברים און זיי אונטערשטיצ־איב עס וועט נויטיג זיין. עס איז אויך בעשלאסען געווארען נישט צוגע־בען די יודישע סטודענטען קיין מתים, כל זמן יודען וועלען אליין נישט צו־שטעלען קיין מתים.

אנפאל אויף דער רעדאקציע פון „נאש פשעגלאנד"

ווארשא (טעל.) היינט פריה איז אין דער אדמיניסטראציע פון „נאש פשעגלאנד" געקומען עפעס א פרוי, וואס האט געפרובט ארייגרייסען זיך אין דער רעדאקציע. באלד דערויף זענען געקומען נאך עטליכע פערשוינען. וואס האבען אויסגעהאקט די שויבען און געוואלט איבעררייסען די טעלעפאן־פערבינדונג. דאס איז אבער זיי נישט געלונגען. עס איז ארויסגערופען געווארען פאליציי און דאן זענען זיך די חברה צולאָפען. צווישען די פערדעכטיגע פערשוינען האט זיך געפינען אויך איינער אין א סטודענטען־היטעל. ווי מען איז זיך משער זאל דער אנפאל האבען א שייכות צו די סטודענטען עקסצעסען.

פראטעסט פון צ. ק. פון די יודישע אקאדעמיקער־פעראיינען אין פוילען

ווארא, דער צ, ק. פון די יודישע אקאדעמיקער־פעראיינען אין פוילען האט אויף זיין עהערנעכטיגער זיצונג אנגענומען א שארפן פראטעסט געגען די סטו־דענטען־עקסצעסען אויף דער יאגעלאנישער אוניווערזיטעט. אין דער רעזאלוציע ווערט צווישען אנדערן געזאגט, אז די עקסצעסען זענען א פועל־יוצא פון דעם פערשטארקטען אנטיסעמיטיזם פונ'ם רעגיערונג־טייל פון דער פוילישער אקא־דעמישער יוגענד, וואס וויל צעפלאקערן דעם באציאנאליטעטן־קאמף אויף די פוי־לישע אוניווערזיטעטען פאר איינערליך פאלישע צוועקען.

די דאזיגע פראטעסט־רעזאלוציע איז צוגעשיקט געווארען צו די רעקטארען פון אלע העכערע לעהר־אנשטאלטען אין פוילען.

חוץ מזה האט דער צ. ק. בעשלאסען צונויפצורופען א קאנפערענץ מיט די פארשטעהער פון די דעמאקראטישע אקאדעמיקער פעראיינען אין פוילען, כדי פעסטצושטעלען די מיטלען, וואס זאלען אנגענומען ווערען צו פערהיטען פאר ענ־ליכע עקסצעסען אויף דער ווארשאווער און לעמבערגער אוניווערזיטעטען.

בעשטימט א סאוויעטישער אמבאסאדאר אין לאנדאן

סאוויעטישער אמבאסאדאר אין לאנדאן.

מאסקווא 16 (ספעצ.) אלס אמבאסאדאר אין לאנדאן איז בעשטימט גע־ווארען סאקאלניקאוו, דער דירעקט. פון נאפט־סינדיקאט אין סאוו.־רוסלאנד.

א פטמארדע אין דער כינעזישער געזאנדשאפט אין בריסעל

בריסעל, 16. (ספ.)

א כינעזער איז געקומען אין דער כי־נעזישער געזאנדשאפט אין בריסעל און געבעטען שטיצע. בעת מען האט איהם אפגעזאגט, אז עס איז נישטא קיין געלד האט ער ארויסגעכאפט א פעטאר־דע און זי געוואלט אנצינדען. מען האט אים געשטערט דערין און ער איז ארעס־טירט געווארען.

רעפעראט פון פרעמיער שוויטאלסקי

וועגען די ענדערונגען פון דער קאנסטיטוציע

ווארשא (טעל.) דער פרעמיער שוויטאלסקי וועט דינסטאג לייענען אין זאל פון ווארשאווער פילהארמאניע א רעפעראט וועגען די ענדערונגען פון דער קאנסטיטוציע.

דער פרעמיער וועט דא צום ערשטען מאל ערקלערן די שטעלונג פון דער רעגירונג וועגען דער געפלאנטער קאנסטיטוציע־רעפארם, וואס איז אין גע־וויסע פונקטען, ווי מען שמועסט, אנדערש פון די ענדערונגען וואס עס זעהט פאר דער פראיעקט פון ב.ב.

צוליב דעם טאקי ערווארט מען מיט שפאנונג דעם דינסטאגדיגען טאג, וואס זאל זיין דער וויכטיגסטער פון די 30 טעג, אויף וועלכע די סיים־סעסיע איז אפגעלעגט געווארען.

פרעסט קומען אן

דער ערשטער שניי אין פוילען

בערלין, 16. (ספ.)

אין גאנץ דייטשלאנד האבען זיך שוין איינגעשטעלט פרעסט. די טעמפעראטור איז אונטער נול. אין איינינע ערטער האלט דער פראסט שוין 5—4 גראד. אויף אנדערע ערטער זענען אנגעפאלען שנייען.

קראקא, 16. (ספ.)

היינט איז אין קראקא געפאלען דער ערשטער שניי, וואס איז באלד צוגאנ־גען.

אחרי מחלה כבדה וקצרה מת בני הצעיר

נ"ע יצחק ב"ר יהודה נ"י הערץ

בשנת עשרה לימי חייו.

הלוי' תהי' היום יום א' י"ד מרחשון בשעה 12 בצהרים

מבית האבל רחוב פאסאזש שולץ 35

השרויים בצער עמוק הוריו, אחיו, אחותו ומשפחתו

לאדזער הונגער־קינסטלער

בעקומט א אטאק און ברעכט אויף דעם גלעזערנעם קאסטען

ווארשא (טעל.) דער לאדזער איינוואוינער אלפאנס פריזע האט מיט איי־ניגע טעג זיך געלאזט איינשליסען אין א גלעזערנעם קאסטען און זיך אונטערגענו־מען צו הינגערן 40 טעג.

נעכטען האט ער פלוצלינג אויפגעזעצט דעם גלעזערנעם קאסטען און איז ארויסגעלאפען אין גאס. ווי עס האט זיך ארויסגעשטעלט האט ער בעקומען אנ־אטאק פון „בלינדע קישקע". פאגאטאוויע האט איהם געמוזט ערשטע הילף.

BANK SPÓŁDZIELCZY
Kupców i Przemysłowców w Łodzi
Spółdz. z ogr. odpow. Tel. 136-46

פראנט 1־טער שטאק — 39 צעגעלניאנא 39 — פראנט 1־טער שטאק

נעמט אן וועקסלען, פראכטען און פערשידענע דאקומענטען אויף אינקסא אויף אלע פלעצער אין גאנץ פוילען ביי א מינימאלער פראוויזיע און צאהלט אויס דעם זלבעי טאג, ווייזט איבער געלד אויף גאנץ פוילען, נעמט אן וועקלאדען, איינלאגען, נדן־געלדער און קלענערע אפשפא־רונגען אויף די בעסטע בעדינגונגען, מאכט דיסקאנטא און גיט ארויס אוואנסען אויף אינקאסא

ערלעדיגט אלס פינקטליך און רעיעל! (די באנק איז אפען פון 9 ביז 2 מיטאג)

Dr. Niewiażski
טעל. 159-40

אנאנסירט נאר אין „לאדזער טאגעבלאט"

Dr. med.
J. Sadokierski
סטאמאטאלאג
ספעציאל־ארצט פאר מויל און קיפער־כירורגיע
צאהנפלייש־קראנקהייטען
רענטגען־דיאגנאסטיק. נעמט אן פון 3 ביז 7
פיעטריקאווער 164, טעל. 127-83

ס'פאדערט זיך א געניטע
העפטערין
צו וויסען מאשינען־האפט. אפערטען: Luck
Sienkiewicza 16, Kolb.

Dr Z. RAKOWSKI
ספעציאליסט פאר אויערן, נאז, האלז און לונגען־קראנקהייט
קאנסטאנטינער 9 טעלעפאן 127-81
שפרעכשטונדען 12—2 און פון 5—7 נעמט אויך אן אין לעטשניצע זגערזשער 17 פון 2 ביז 8 נאכמ.

Dr. med. J. LUBICZ
Ortopeda
גראנסקא 28, טעל. 183-17
ספעציאליסט פון ביינער און געלענקע־קראנקהייטען
פערקרימונגען פון פלייצעס און גלידער
אייגענע פראצאווניע

לוק פאר דער אויספארשונגס-קאמיסיע

דער קורס פון דער א"י רעגירונג ביים אויסברוך פון די געשעהענישן איז געקומען נישט צוליב פחדנות, נאר אויס פאליטישע טעמים

לוק פאר דער אויספארשונגס-קאמ.

די ארץ ישראל רעגירונג האט געהאנדעלט אונ-ענטשלאסען צוליב פאליטישע טעמים

ירושלים 16 (יט"א) היינט האט די אויספארשונגס-קאמיסיע אויסגעהערט דעם אונטערשטאטס-סעקרעטאר לוק, דאס האט ארויסגערופן א סענסאציע אין לאנד. ער האט ערקלערט אז דער קורס פון דער רעגירונג איז געווען נישט אויס שוואכקייט און פחדנות נאר צוליב פאליטיק.

די יודישע דעמאנסטראציעס אין תשעה באב איז דערלויבט געווארן, אבער אהן פיהנער. די אראבער האבען אין ערשטען טאג געפאלגט, דעם צווייטען טאג האט נישט געהאט קיין זין צו פערבאטען די דעמאנסטראציע, ווייל עס איז גרויס געווען דער יאהר-טאג פון מאהמעד און דאס וואלט געקענט ארויספרופן בלוט-פערגיסונגען אין אלע שכנות'דיגע לענדער.

ווייטער האט לוק ערקלערט אז ערב די געשעהענישן איז ביי איהם אין שטוב פארגעקומען א קאנפערענץ מיט 3 יודישע און 8 אראבישע פערטרעטער וועגען א פערשטענדיגונג. די קאנפערענץ האט צו קיין הסכם נישט געבראכט און עס איז באשלאסען געווארן צו רופען א צווייטע קאנפערענץ. זי איז אבער שוין נישט פארגעקומען ווייל עס האבען אויסגעבראכען די אונרוהען.

ירושלים, 16 (יט"א) דער „ועד הלאומי" האט אפגעהאלטען א זיצונג וועגען דער אונזיכערער לאגע אין לאנד.

פערהער פון יפו'ער און חיפה'ר פאליצייל

אין דער אויספארשונגס-קאמיסיע

ירושלים, 16 נאוו. (יט"א) די אויספארשונגס-קאמיסיע האט אויסגעהערט דעם שטעל-פערטרעטער פון קרייז-קאמיסאר אין יפו קראסביס אין אלגעמיין האט ער אפגעגעבען גאנץ גינסטיגע ערקלערונגען פאר יודען. ער שטעלט פעסט, אז די אראבער האבען געשאסען אויף יודען. קיין אינטערעסאנטע פרטים טראגט ער אבער נישט אריין. ער שטעלט אויך פעסט, אז די דעמאנסטראציע אין יפו, האט נשום אופן נישט געקענט אויסגעמיטען ווערען.

עס איז אויך אויסגעהערט געווארן דער שטעל-פערטרעטער פון פאליציי-קאמיסאר אין חיפה מעק קלארער. ער זאגט, אז אין אנהויב האט זיך באמערט א שוואכע אגיטאציע, וועלכע איז אבער שפעטער געוואקסען.

ספעציעלע סעסיע פון דער מאנדאט-קאמיסיע פאר די ענינים פון ארץ ישראל

גענף, 16 נאוו. (יט"א) די מאנדאט-קאמיסיע האט בעשלאסען צנגוזיפצורופען א ספעציעלע סעסיע פאר די ענינים פון ארץ ישראל. די סעסיע ווערט צוזאמענגערופען אין אנהויב 1930

ענגלישע פארלאמענטארישע קאמיסיע צו שטיצען א"י

לאנדאן, 16 נאוו. (יט"א) עס האט זיך געגרינדעט א ספעציעלע פארלאמענטארישע קאמיסיע צו שטיצען ארץ-ישראל. בראש פון דער קאמיסיע שטעהט קאלאנעל וועדזשוואוד.

ח. נ. ביאליק גלויבט אין אראבישען פאלק

ירושלים, 16 נאוו. (יט"א) ח. נ. ביאליק איז שוין צוריקגעקומען קיין א"י. אין א געשפרעך מיט'ן יט"א-פארשטעהער האט ער געזאגט, אז ער גלויבט דאס די בלוטיגע אונרוהען זענען ארויסגערופען געווארן דורך א גרופע אגיטאטארען אבער דאס איז ווייט פון דער דאזיגער הצעה.

נייע כוליגאנישע אנפאלען פון רומענישע סטודענטען אויף יודען

בוקארעסט, 16 יוני (יט"א) די רומענישע סטודענטען פיהרען ווייטער זייערע ווילדע הצעס אויף יודען.

אויף דער באהן-סטאציע ביטנא, נישט ווייט פון בוקארעסט זענען זיי בעפאלען די יודישע פאסאזשירען און זיי מערדערליך געשלאגען. 1 יודישער פאסאזשיר איז שווער פערוואונדעט.

פויערן ערמארדעט א יודישען קאמוניסט

מאסקווע, 16 נאוו. (יט"א) דער בעקאנטער יודישער קאמוניסט מיכאל ראשסטיק, וועלכער איז געפאהרען אין א ספעציעלער מיסיע איבער די דערפער, איז ערמארדעט געווארען דורך די „קולאקעס".

בעסיעדאווסקי אנגעקלאגט פאר פערשווענדען 15 טויז. דאלאר

מאסקווע 16 (ספעצ.) דעם 20 ד. ח. וועט פארקומען דער פראצעס געגען בעסיעדאווסקי'ן. ער ווערט אנגעקלאגט פאר פערשווענדען 15 טויזענד דאלאר. בעסיעדאווסקי האט ערקלערט אז ער וועט זיך צום פראצעס נישט צושטעלען. די סאוו. רעגירונג. האט זיך געווענדעט צו פראנקרייך ארויסצוגעבען בעסיעדאווסקי'ן

40-יאהריגער יובילעאום פון דער בראזיליאנישער רעפובליק.

ווארשא (טעל.) אין שייכות מיט'ן 40 יעהריגען יובילעאום פון דער בראזיליאנישער רעפובליק האט דער מלוכה-פרעזידענט אוועקגעשיקט א בעגריסונג דער בראזיליאנער רעגירונג.

ארעסטירט ארגאניזאטארען פון פאליטישע מארדען אין ווין.

ווין 16 (ספעצ.) די פאליציי האט ארעסטירט עטליכע פערזאן וואס האבען א שייכות צו די פאליטישע מארדען וואס זענען לעצטענס אויסגעפיהרט געווארען אין עסטרייך דערונטער אויך אויפ'ן רעדאקטאר שלעגעל.

די לעקציעס אויף די ווינער הויך-שולען הויבען זיך שוין צוריק אן.

ווין 16 (אפיצ.) אויף א קאנפערענץ פון די רעקטארען איז בעשלאסען געווארען אנצוהויבען צוריק די לעקציעס. דערביי זאל לעגיטימאציע צוואנג ווייטער בלייבען אין קראפט.

היינט וואהלען אין פרייסען

בערלין 16 (ספעצ.) היינט קומען פאר אין גאנץ פרייסען וואהלען צו די קרייז-ראטען עס ווערט געפיהרט א שארפע וואהל-אגיטאציע. אויס מורא פאר אונרוהען איז אין בערלין מאביליזירט געווארען זעהר פיל פאליציי. פאר אלע וואהל-ביוראס שטעהן פאליציאנטען.

W dniu 15 listopada r. b. zakończył życie w Warszawie na skutek wypadku samochodowego

MARCELI BARCIŃSKI

Dr. phil., Oficer Orderu „Polonia Restituta",

Dyrektor Związku Przemysłu Włókienniczego w Państwie Polskiem.

Swoje wybitne zdolności i zalety charakteru oddawał w niezmordowanej i owocnej pracy na usługi przemysłu włókienniczego i naszego Związku od czasu jego powstania.

Tracimy w nim zasłużonego współpracownika i oddanego przyjaciela, któremu zawsze dochowamy najlepszej pamięci!

Związek Przemysłu Włókienniczego

w Państwie Polskiem.

לאדזער טאגעבלאט

ד.ר רעדאקטאר געמט-אן פון 6 ביז 7 אין אוונט.
נישט בעשטעלטע מאנוסקריפטען ווערען נישט צוריקגעשיקט.

אדרעס: „Lodaer„ Tageblat", Łódź, Piotrkowsk 16 Skrz.poczt. 16

טעלעפאנען: רעדאקציע 10057. אדמיניסטראציע 100.47

די קראקאווער געשעהענישען

א כוואליע פון נייע אנטי-יודישע סטו-
דענטען-אונרוהען האט זיך ווידער א
טראג געטון איבער די אלט-בעקאנטע
אנטיסעמיטישע לענדער פון איראפע
און אנגעשפארט אין די מויערן פון דער
אלטער אוניווערזיטעט-שטאט קראקע.

אנטי-יודיש סטודענטען-אונרוהען זע-
נען שוין לאנג קיין נייעס נישט פאר
אונז. שוין לאנג אוועק יענע יאהרען,
ווען דער סטודענט איז געווען דער סימ-
באל און די פערקערפערונג פון פרא-
גרעס און דער פאהן-טרעגער פון אלע
נייע פרייהייטס-אידעאלען.

דער היינטיגער סטודענט אין די לענ-
דער פון מיטעל-איראפע שטעלט מיט
זיך פאר די שטארקסטע פעסטונג פון
דער שווארצסטער רעאקציע, און ממילא
אויך פון אנטיסעמיטיזם.

די אנטי-יודישע סטודענטען-ארויס-
טרעטונגען אין וויען האבען א גאנץ
גרויסען שייכות מיט'ן קאמף, וואס
שפילט זיך איצט אפ אין עסטרייך צווי-
שען דעם „שוץ-בונד" און דער „היי-
מאטסוועהר", און די אנטי-יודישע סטו-
דענטען-ארויסטרעטונגען אין קראקע
האבען אויך א גאנץ שטארקע מגע
ומשא מיט די ענדעקישע האפנונגען
אין דער איצטיגער פאליטישער סיטו-
אציע אין פוילען.

דער „באיאוויע"-אוואנגארד פון די
ענדעקעס איז ארויס אויף זיינע פארער-
שטע פאזיציעס און אנגעהויבען אויס-
פרובירען און אויסשמעקען דאס פעלד,
און אויסשמעקען קען מען נאר מיט
דער הילף פון עקסצעסען אויף יודען.
דאס איז אנ'אלט אויסגעפרובט מיטעל
פון אונזער ענדעקישער רעאקציע, וואס
דארף שוין קיין שום ראיות נישט דער-
צו. און דאס דאזיגע מיטעל איז טאקע
ווירקזאם און גוט. גיבען זיך די עקס-
צעסען איין, זעהט מען, אז די פעסטע
האנד פון דער ארדנונג האט נישט קיין
איבעריגע רוהערעוודיגקייט און זי רעא-
גירט שלעפעריג און פויל אויף די גע-
שעהענישען. איז א סימן, אז דער יסוד
דארט האט זיך א וואקעל געטון, ווארום
יעדער איינער ווייס, אז יעדע רעגירונג,
און מעג זיין אפילו אזא רעגירונג,
וואס שמ'ט נישט אזוי שטארק מיט א
צו הייסער ליבשאפט צו יודען, וועט
בשום אופן נישט דערלאזען, כל זמן
זי פיהלט זיך פעסט אינ'ם זאטעל, צו
ערנסטע ארויסטרעטונגען געגען וועל-
כען עס איז טייל פון דער בעפעלקע-
רונג. און דערלאזט זי עס יא, און רעא-
גירט זי נישט ווי געהעריג שנעל און
ריהרעוודיג אויף די דאזיגע עקסצעסען,
איז עס א סימן פון אלגעמיינע שוואכ-
קייט. פאר דער שווארצע רעאקציע זע-
נען די יודען העצעס טאקע דער שטענ-
דיגער פרוביר-שטיין צו מעסטען די
כוחות פון דער רעגירונג. מען שלאגט
דעם יוד, און גלייכצייטיג טאפט מען
דעם דופק פון די וואס שטעהען ביי
דער מאכט, ווי זיי האלטען און גע-
זונד...

די איצטיגע געשעהענישען אין קרא-
קע זענען איינע פון יענע פרוביר-מיט-
לען, מיט וועלכע די ענדעקישע רעאק-
ציע פרובט די כוחות פון דער איצטי-
גער רעגירונג.

די ווילדע העצע אויף יודישע סטו-
דענטען אין קראקע דויערט שוין א
גאנצע וואך.

די רעגירונג פינ'ם מאי-לאגער, וועל-
כע ווייזט אומעטום ארויס אזא שנעלע
ריהרעוודיגקייט און רעאגירט אומעטום
מיט איהר שטארקער האנד, וועט אויך
אין דעם פאל „קראקע" געוויס שטעהן
אויף דער וואך פון די ארדנונג, און ווי
ווייט מעגליך שנעלער ברענגען צו דער
ליקווידאציע פון דער סטודענטען-העצע.
און דאך קלאר פאר יעדען, אז דא
האנדעלט זיך נישט בלויז אין די קאר-
פאראנטען-הילצער און פלייצעס פון א
פאר צעהנדליג יודישע סטודענטען. דא
טאפט מען דעם „דופק" פון דער רעגי-
רונג.

אנטי-יודישע ארויסטרעטונגען זענען
שטענדיג געווען די שווארצע קראהען,
וואס האבען אנגעזאגט א נאהנטען אל-
געמיינעם שטורם...

—פס.

מען טאר נישט זיין איבערגעשראקען

ניו-יארקער יודישע צייטונג וועגען קראך אויף דער בירזע.

אין ניו-יארקער „טאג" לייענען מיר:
דער לעצטער קראך אויף וואל סטריט
האט אנגעזאגט א שוידערליכע אימה
אויפ'ן עולם.

מ'חשבונ'ט אזוי: אויב אקציעס זע-
נען געפאלען, מוז שוין דערפאר יעדע
„ביזנעס" זיין געשלאגען, מוז מען שוין
צוריקהאלטען זיך פון מאכען נייע אינ-
וועסטיציעס, מוז מען צוריקציהען דאס
אייגענע געלד פון דער באנק, מוז מען
בכלל מורא האבען פאר יעדער נייער
אונטערנעהמונג.

דאס איז א פאלשער חשבון.

דער אמת איז, אז דער קראך אויף
וואל סטריט האט בלויז א בעדייטונג
אויף אזוי ווייט, ווי דער ווערט פון די
אקציעס אליין ווערט אנגערירט, אבער
מיט'ן ווערט און דעם ערפאלג פון ראיע-
לע געשעפטען האט עס זעהר ווייניג צו
טון.

די דאזיגע אלגעמיינע עקאנאמישע לא-
גע איז איצט אויף א האר נישט ערגער
ווי זי איז געווען א טאג פאר'ן קראך אויף
וואל סטריט, אויף א האר נישט שוואכער
און נישט האפנונגסלאזער.

פערקעהרט, די אלגעמיינע עקאנאמי-
שע לאגע קאן נאך איצט אפשר ווערען
שטארקער און פעסטער, און טאקע צו-
ליב דעם לעצטען קראך אויף וואל סטריט
א סך קאפיטאל, וואס פלעגט פריהער
ארייגעלעגט ווערען אין ספעקולאציע
אויף וואל סטריט, וועט איצט, אחן צווי-
פעל, פערווענדעט ווערען אויף פראדוק-
טיווע אונטערנעהמונגען, און דאס מוז
שטארקען און בעפעסטיגען די גאנצע
עקאנאמישע פאזיציע פון לאנד.

פרעזידענט הואווער האט שוין מיט
עטליכע טעג פריהער אנגעוויזען דערויף,
אז דער האנדעל און די אינדוסטריע אין
אמעריקע געפינען זיך איצט אין א
געזונטען צושטאנד און אז נאך בעסערע
טעג זענען צו דערווארטען.

ווי ראטשילד האט געראטעוועט עסטרייך פון א אפיציעלען קראך

(א בריף פון וויען, ספעציעל פאר'ן „לאדזער טאגעבלאט") — פון מ. א. טענענבלאט.

פונקט ערב ראש השנה האט די עס-
טרייכישע רעגירונג ארומגעשיקט גאנצע
באטאליאנען זשאנדארמען און פאליציי
אויסזוכען תיכף דעם באראן לואיס
ראטשילד אין די געדיכטע און לאנגע
וועלדער פון נידערעסטרייך, כדי איבער-
געבען איהם א בריף פון נייעם בונדעס-
קאנצלער שאבער. ער זאל אויף גיך צו-
ריקקומען קיין ווין, ווייל עסטרייך שטעהט
פאר א שרעקליכער עקאנאמישער קא-
טאסטראפע. אויב דאס הויז ראטשילד
וועט נישט געפינען תיכף א וועג פון רע-
טונג און הילף.

באראן ראטשילד איז מיט עטליכע
טעג פריהער געפאהרען זיך אפרוהען
אין זיינע גיטער און פערוויילען די פריי-
צייט מיט יאגד-ספארט. אין די שכנות'-
דיגע וועלדער האט די גאנצע פאמיליע
ראטשילד צוזאמען מיט גרויסע אריס-
טאקראטישע קריסטליכע געסט זיך גע-
איבט אין שיסען ווילדע חיות און ביי
ווי געאיילט זיך פערטרייבען די ארבייט
כדי אנקומען נאך צוריק קיין וויען קנאפ
צום ערשטען אווענד פון ראש-השנה.
אבער די רעגירונג האט נישט געהאט
קיין צייט אפווארטען אפילו א פאר
שעה, ווייל ס'איז בעקאנט, אז די ראט-
שילד'ס מאכען נישט קיין געשעפטען
ראש השנה און יום-כפור. דערום האט
מען זיך שטארק בעמיהט פאטור ווע-
רען מיט'ן „גוטען" עסק נאך ערב
ראש השנה, איידער עס קומט דער לא-
כער-יונגער געשעפטס-טאג מאנטאג, וועל-
כער וואלט שוין געווען א געטראפען
די פערקראכטע באדען-קרעדיט-באנק
מיט פערמאכטע קאסע-פענסטער, מיט
באנקראט און חורבן פון א געוואלדיגען
שטיק עסטרייכישע פאלקס-ווירטשאפט.
נו, באראן ראטשילד האט זיך מכת-
מא נישט דערשראקען, ווען די זשאנ-
דארמען האבען איהם סוף כל סוף גע-
פונען ביים פויגעל-שיסען אין די וועל-
דער. ער מיט זיין חברה אריסטאקרא-
טען קענען געוויס ארומגעהן מיט ביק-
סען, נישט ערגער ווי פאליציי, אדער
זשאנדארמעריע. חוץ דעם האט די רע-
גירונג שוין ריכטיג איינגעשטודירט מיט
די ארויסגעשיקטע פאליציי-אפיצירען,
ווי אזוי זיי זאלען זיך בענעמען, כדי
נישט איבערשרעקען, אבער בעלעסטיגען
באראן ראטשילד מיט זיינע הויכע
געסט. אבער קיין אנגענעהמע איבערא-
שונג איז די דאזיגע עקספעדיציע דאך
נישט געווען פאר באראן ראטשילד,
ווייל ער האט שוין פערשטאנען מכח
וואס עס האנדעלט זיך און קיין גרויסען
חשק האט ער צו דעם גאנצען געשעפט
נישט געהאט. די עסטרייכישע ראט-
שילד'ס ווייסען שוין, אז מיט א גוט
געשעפט לויפען עסטרייכישע רעגירונ-
גען הענט נישט צו א יודישען באנקיר.
עס מוז שוין גאר שטארק וועה טון דער
קאפ די אנטיסעמיטישע פארטייען, אויב
זיי האבען געמוזט מסכים זיין, אז ד"ר
שאבער זאל בעטען דעם הויז ראט-
שילד איבערנעמען אויף זיך די אלטע
מיוחס'דיגע באנק פון קייזערליכען הויז,
וועלכע פלעגט רעגירט ווערען פון א
בעזונדערען קייזערליכען גובערנאטאר,
ווייל די גאנצע דינאסטיע פלעגט דארט
האלטען אויך איהר אייגען פערמעגען.

און מ'קען זיך טאקע אין קיין שום
לאנד נישט פארשטעלען, ווי שטארק
דער קאפ האט זיי וועה געטון און וואס
פאר א אומגליק האט שוין געהאט זיך
אנגעצייכענט אויפ'ן הימעל פון עס-
טרייך, ווען ס'זאל נישט געווען געלונגען
דער רעגירונג אנהענגען דאס געשעפט
די ראטשילד'ס אין משך פון עטליכע
שעה. אין דער „באדענקרעדיט-באנק"
זענען געלעגען הונדערטער מיליאנען דא-
לאר פון אינלענדישע און אויסלענדישע
קרעדיטארען. דערפון האט דער עסטריי-
כישער נאציאנאל-באנק אליין (דאס איז
די מלוכה'שע עמיסיע-באנק) געהאט
א היזק פון בערך 20 מיליאן דאלאר.
דאס הייסט, כמעט א העלפט פון דער
גאנצער עסטרייכישער באנקנאטען צירו-
קולאציע, ווייל די נאציאנאל-באנק האט
געהאפט ראטעווען די „באדענקרעדיט"
דורך גרויסע מלוכה'שע קרעדיטען און
ס'איז איהר נישט געלונגען. חוץ דעם זע-
נען מיט דער פערקראכטער מיוחס'-
דיגער באנק פערבונדען און דירעקט
פון איהר אפהענגיג אויף טויט און לע-
בען גאנצע מאסען פאבריקען און אינ-
דוסטריען, פון וועלכע עס לעבען הונ-
דערט טויזענד ארבייטער און אנגע-
שטעלטע, אויסמאכענדיג די גאנצע בע-
פעלקערונג פון הויפט אינדוסטריע-
שטעט, אפגעזעהן פון עסטרייכ'ס קרע-
דיט-קראך אין אויסלאנד. ביים באנ-
קראט פון אזא פיהרענדע גרויס-באנק
וואלטען אין לאנד גופא געווען אויסגע-
וואקסען חורבן און אומרוהען ביז אין
אזעלכע דימענזיעס, וועלכע מ'קען זיך
אין גרויסע לענדער מיט נארמאלער
עקאנאמיק גארנישט אויסמאלען.

און דאס הארבסטע איז געווען, וואס
די דירעקטארען און פערטרויענסלייט
פון באראן ראטשילד, מיט וועלכע די
עסטרייכישע רעגירונג האט שוין גע-
האט פערהאנדעלט עטליכע טעג פרי-
הער, האבען זיך אפגעזאגט איבערנעמען
די וואקלענדיגע „באדענקרעדיט-באנק"
אויפ'ן חשבון און ריזיקא פון דער עס-
טרייכישער קרעדיט-אנשטאלט, און ווייל
כער ראטשילד בעזיצט די מעהרהייט
אקציעס און איז איהר פרעזידענט (דאס
ווינער ראטשילד-הויז פערמאגט חוץ דעם
אנ'אייגענע באנק פון אבות-אבותיהם
פאר אינטערנאציאנאלע הלואות און
צום פערוואלטען פון ראטשילד'ס פא-
מיליען-פערמעגען. אט די פריוואט-באנק
טראגט נאך אלץ דעם נאמען פון זיידען
ס. מ. פאן ראטשילד — שלמה-מאיר
און די ראשי תבות ס. מ. אויף דייטש
לייענט מען אין עסטרייך וויצלעריש
„זיינע מאיעסטעט פאן ראטשילד". שוין
אין אלטען קייזערליכען ווין, פלעגען די
אנטיסעמיטען זיך וויצלען, אז נעבען
„זיינע מאיעסטעט דער קייזער", איז
פערהאן „זיינע מאיעסטעט פאן ראט-
שילד", ווייל אין פינאנציעלע ענינים
פון עסטרייך, האט ראטשילד געהאט
מעהר דעה פון קייזער. דערום האט מען
געמוזט תיכף האבען ראטשילד'ן אליין
אין וויען, כדי בעווייזען איהם זיין פא-
טריאטישע פליכט, ער זאל מאכען דאס
געשעפט און ראטעווען עסטרייך, נישט
קוקענדיג אויף דער געשעפטסמעסיג
אפשר בערעכטיגטער געגנערשאפט,
מצד זיינע דירעקטארען און פינאנציעלע
יועצים. די רעגירונג און די פארשטע-
הער פון דער נאציאנאל-באנק האבען
געוואוסט, אז נאר די ראטשילד'ס קע-
נען געזונט מאכען די קראנקע באנק און,
אז דאס מוז געשעהען באלד, איידער די
קראנקהייט פערשפרייט זיך אויך אי-
בער געזונטע איברים פון דער געוואל-
דיגער אלטער אונטערנעהמונג.

נו, האט מען טאקע געקוועטשט און
געפרעסט דעם באראן לואיס ראטשילד
אפילו אין דער ערשטער ראש השנה-
נאכט. דער בונדעס-קאנצלער שאבער
האלט זיך פאר א בקי אין יודישע דינים
און ער האט דאס מתיר געווען דעם בא-
ראן ראטשילד אפצוגעבען זיך מיט דעם
פוילען געשעפט אויך אום יום-טוב, ווייל
מ'מוז ראטעווען א חולה מסוכן און
ראטשילד האט דא די פליכט פון א
דאקטאר. האט ער טאקע געמוזט נישט
בלויז אויסשטעלען א רעצעפט, נאר טא-
קע בעצאהלען דערווייל א טייל פון די
מעדיקאמענטען, אבי צו ראטעווען דעם

(ענדע זייט 7.)

א פראקוראר, וואס האט געארבייט ווי אנ'אקטיאר און אומשולדיגע מענשען האבען בעקומען צו 20 יאהר תפיסה.

(א בריף פון ניו-יארק) — פון יב"ש

דער סנה-דרין און גאסטאניער פרא-
צעס, לויט וועלכען אומשולדיגע מענ-
שען זענען פער'משפט געווארען צו 20
יאהר תפיסה, האט אויפגערודערט גאנץ
אמעריקא. בעזונדער צוליב דער „מע-
טינקעט" פון פראקוראר, וועלכער האט
דא אפגעשפילט א טעאטראלישע שפיל.

דאס, וואס עס איז פארגעקומען אין
גאסטאניע (אמעריקא), איז שוין דער
ברייטער וועלט בעקאנט:

א לאנגע צייט האט דארט אנגעהאל-
טען א פערביטערטער טעקסטיל-שטרייק
די פאליציי האט זיך געשטעלט אינגאנ-
צען אויף דער זייט פון די פאבריקאנ-
טען און אנגעווענדעט שטארקע רעפרע-
סיעס געגען די ארבייטער, צווישען וועל-
כע עס זענען אפילו געווען מענשליכע
קרבנות. לסוף איז דורך א געהיימער
האנד געפאלען דער דארטיגער פאליציי-
קאמענדאנט, און אין רעזולטאט דערפון
זיינען ארעסטירט געווארען 16 מענשען
פון די שטרייק-אנפיהרער'ס 9 פון זיי
האט מען באלד בעפרייט און 7 זענען
אוועקגעזעצט געווארען אויף דער בע-
שולדיגונגס-באנק.

די אויספארשונג האט בעוויזען, אז
דער מערדער-אקט איז געווען אנ'אינדי-
ווידועלער, פאר וועלכען די פיהרער'ס
קענען נישט טראגען קיין אחריות. די
געזעלשאפטליכע מיינונג איז געווען אינ
גאנצען אויף דער זייט פון די בעשול-
דיגטע און בעוואוסטע אדוואקאטען הא-
בען זיך געשטעלט זיי צו פערטיידיגען.
אויך די ערשטע געשווארענע ריכטער'ס
האבען ארויסגעוויזען צו די אנגעקלאג-
טע א געוויסע סימפאטיע און מ'האט
דעריבער געמוזט בעשטימען אנדערע
ריכטער'ס אויף זייער ארט, וועלכע זע-
נען, אגב, אויך געווען טיילווייז בעאיינ-
פלוסט דורכ'ן דעת הקהל. אפילו דער
פראקוראר האט זיך די גאנצע צייט
פערהאלטען כמעט „נייטראל" — און
געוויסע מאמענטען האט ער אפילו גע-
שמייכעלט צו די בעשולדיגטע און דער
צד פינ'ם דער'הרג'עטען פאליציי-קאמע-
דאנט האט איהם שוין שיער נישט
חושד געווען...

נאר אט האט געשלאגען די לעצטע
שעה: דער פראקוראר איז צוגעטראטען
צו זיין בעשולדיגונגס-רעדע, נאר א מע-
לאדראמא, אדער בעסער געזאגט א קא-
מעדיע, אנ'אמת'ע פורים-שפיל.

אפילו אין אמעריקע, אין דעם לאנד
פון אומבעגרענעצטע מעגליכקייטען, איז
עס דער ערשטער פאל, וואס א פראקו-
ראר זאל ארויסווייזען אזעלכע אקטיא-
רישע שטיק:

אט איז ער אין עלעגאנטען אנצוג
מיט דער בלום אין לאץ געשטאנען
אויף די קניה און מתפלל געווען צו
גאט, ער זאל ארייננעבען די ריכטער
אזא רעיון זיי זאלען ארויסטראגען א
פסק דין „שולדיג."

אט איז ער געלעגען אויף דר'ערד
און געוויזען, ווי אזוי דער דערשאסענער
פאליציי-שעף איז אויסגעגאנגען אין
שווערע יסורים...

און אט האט ער אנגענומען די אל-
מנה פינ'ם דער'הרג'עטען פאר א האנד
און אין א צארטער פארם איהר פאר-
געשטעלט איהר וויינענדיגען לעבען. ווי
שווער איהר וועט זיין צו דערציהען די
קינדער, אחן איהר מאן, וועלכער די
רוצחים האבען דער'הרג'עט און דער-
ביי אנגעוויזען אויף די בעשולדיגטע.

חוץ דעם, האט ער גענומען א תנ"ך
(און א ענגלישער איבערזעצונג) און די
גאנצע צייט אפעלירט מיט דער געשיכ-
טע פון „קין און הבל", שפילענדיג דער-
ביי אויף די נערווען פון די ריכטער'ס.
וועלכע זענען, אגב, רעליגיעז געשטימט.

ער האט דא אויך ארייגעשלעפט
דעם באלשעוויזם, פאר וועלכען די נא-
איווע אמעריקאנער האבען מורא ווי א
שד פאר ווייראך.

די פערטיידיגער'ס האבען געגען זיינע
שטיק פראטעסטירט, דער פאר-זיצער
האט איהם נישט איינמאל אפגעשטעלט,
אבער ער האט, בינו לבינו, זיינס אפ-
געטון און מנצח געווען די פערטיידי-
גונג, וועלכע האט שוין שפעטער מיט
איהרע רעדעס גארנישט געקענט אויפ-
טון.

און דער סוף איז געווען, אז ווען די
געשווארענע האבען ארויסגעטראגען
זייער ווערדיקט — „שולדיג" און 4
פון די בעשולדיגטע האבען בעקומען צו
20 יאהר תפיסה (די איבעריגע 3 קלע-
נערע טערמינען), איז דער פאר-זיצער
געווען אזוי אויפגערעגט, אז ער האט
אלע באלד ארויסגעלאזט אויף קויציע,
ביז'ן אפעלאציע-פראצעס.

—0—

די 75-טע בית-עלמין-שענדונג אין דייטשלאנד

בערלין, 15/11 (יט"א טעלעגר.)
דער יודישער בית-עלמין אין שטע-
טעל פלאס (באיערן) איז געשענדעט
געווארען דורך אונבעקאנטע כוליגאנעס.
איינגיגע מצבות זענען צעשטערט. 2
קינדער קברים זענען צעווארפען געווא-
רען דורך די כוליגאנישע שענדער.

דאס איז שוין די 76-טע בית-עלמין-
שענדונג אין דייטשלאנד.

גן-ילדים (Przedszkole)
פרעבעל-שולע
פון י. קצנלסון, קילינסקי 120 (ביי גלובנע)
דערמיט מאכן מיר בעקאנט, אז די למודים בעגינען דינסטאג, ד. 5/11 ד.י.
קינדער פון 3 ביז 7 יאהר ווערן אנגענומען אין דער קאנצעלאריע פון שולע

די אנגעשטרענגטע לאגע אין ארץ-ישראל

די פאליטישע מארד-אקטען צווישען אראבער

ירושלים, 15/11 (יט"א טעל.)
די פאקטען פון איבערפאלען אין א"י
מעהרען זיך. די איצטיגע לאגע אין
לאנד ווערט בעצייכענט אלס צושטאנד
פון אנארכיע און אומרוה. אין משך פון
דער פערגאנגענער נאכט זענען פערגא-
מירט געווארען פאלגענדע פאריפאלען:

אנ'אראבישער פאליציאנט, וועלכער
איז געשלאפען ביי אנ'אראבישען הויז-
ארענדאט האט, הערענדיג ווי איינער
קלאפט געעפענט די טיר, אויסגעשאסען
און דער'הרג'עט אויפ'ן ארט דעם הויז-
איינגענטימער.

די משפחה פון דער'הרג'עטען איז
חושד, דאס דער מארד איז פארגעקו-
מען אויפ'ן פאליטישען באדען און צו-
זאמענהאנג מיט די שטרייטען צווישען
די אראבער.

אנ'אנדער אראבער, וועלכער איז גע-
שלאפען ביי דער יודישער אראנזשען-
פלאנטאציע נישט ווייט פון פתח-תקוה
איז דערשאסען געווארן. מען איז חושד,
דאס אויך אין דעם פאל האט מען צו
טון מיט א נקמה-אקט, ווייל דער דער'-
הרג'עטער האט עדות-געזאגט געגען אנ-
אראבישען ארבייטער, דאס ער האט גע-
האט בעהאלטען באמבעס.

דאס הויז פון יודישען שומר אין
רחובות איז אינטערגעצינדען געווארען
דורך אראבער.

פייערליכער באנקעט ביים דייטשען אמבאסאדאר אין פאריז לכבוד פראפ. איינשטיין

פאריז 15/11 (יט"א טעלעגראפיש)
דער דייטשער אמבאסאדאר אין פא-
ריז פאן העש האט איינגעארדענט אנ'-
אפשידס-באנקעט לכבוד פראפ. אלבערט
איינשטיין, וועלכער וויילט אין פאריז
אין צוזאמענהאנג מיט דער ערטיילונג
פון עהרען-דאקטאראט דורך דער סאר-
באנע.

אין דעם באנקעט האבען זיך בעטיי-
ליגט פענלעווע, העריא און פיל אנ-דערע
מלוכה-מענער, דיפלאמאטען, שריפט-
שטעלער און געלעהרטע.

ענטפערענדיג אויף דעם טאאסט פון
בעקאנטען פראנצויזישען שריפטשטע-
לער פאל וואלער האט פראפ. איינשטיין
ערקלערט: „די געשיכטע שטיצט זיך
אויף בעריכטען, וואס לאזען זיך אפט
נישט קאנטראלירען. די צאהלען בילדען
די איינציגע רעאליטעט"

געשטארבען דער ראש-ישיבה פון דער טעלזער ישיבה הרב יוסף לייב בלאך

קאוונא, (יט"א)
אין טעלז איז געשטארבען אין על-
טער פון 70 יאהר דער רב פון דער רא-
זיינער שטאט און דער ראש פון דער
בערימטער טעלזער ישיבה הרב יוסף
לייב בלאך. דער נפטר האט דעם לעצ-
טען יום-כפור פון תענית בעקומען א
בלוט-שטורץ, וואס האט איצט גורם גע-
ווען זיין טויט.

דער נפטר האט געגאלטען אלס איי-
נער פון די גרעסטע אויטאריטעטען אין
דער רבנישער וויסענשאפט. אונטער זיין
לייטונג האט די טעלזער ישיבה בעקו-
מען א וועלט-נאמען. הרב בלאך איז
געווען איינער פון די פיהרער פון דער
„אגודת ישראל". אין דער לויה פון
נפטר האבען זיך בעטייליגט פיל רבנים
פון ליטע.

לעזט און אבאנירט
— דאס —
„לאדזער טאגעבלאט"

עדיסאן האט ערפינדען א נייע ליכט.

דער אלטער טאמאס עדיסאן איז
אונערמידליך. איצט האט דער אלטער
ערפינדער געשאפען א נייע ליכט, וואס
וועט מעגליך מאכען א גאנצע רעוואלו-
ציע אין דער עלעקטרישער בעלייכטונגס-
אינדוסטריע. דאס איז דאס זעלבע לעמ-
פעל, נאר א סך ליכטיגער.

די טעלעפאן-נומערן
פון „לאדזער טאגעבלאט"
זענען איצט
10057, 10047

פּאַטענטען — א פּלאָג פֿאַר'ן האַנדעל און אינדוסטריע

א מנהג פֿון צאַרישען רוסלאַנד, דאס דאַרף אָפּגעשאַפֿט ווערען. — פֿערלײַכטונגען, וואס מוזען שוין ווערען אײַנגעפֿיהרט

דאס אויסקויפֿען פּאַטענטען איז אײנע פֿון די ירושות, וואס אונז איז איבערגעבליבען פֿון געוועזענעם צאַרישען רוסלאַנד, צוזאַמען מיט נאָך אַנדערע בעגרענעצונגען.

כמעט אין גאַנץ אײראָפּע, ווי אויך אין אַמעריקאַ, אַזיען איז נישטאָ קײן אַזאַ לאַנד, וואו ס'זאָל עקזיסטירען א ענליכע, אויסצוקויפֿען פּאַטענטען.

נאָכן בעפֿרײַען פּוילען האָבען מיר, אמת איבערגענומען פֿון אונזערע שכנים א סך גוטע געזעצן: ס'זענען בײַ אונז אײַנגעפֿיהרט געוואָרען אַלע סאָציאַלע פֿערזיכערונגען, א. ד. ג. נאָר די פּאַטענטען זענען געבליבען.

גרויסע פֿינאַנציעלע קענער ווי פּראָפֿ. קעמערער און אַנדערע האָבען זיך אַרויסגעזאָגט אונבעדינגט אָפּצושאַפֿען די פּאַטענטען. דאס זעלבע האָבען אויך פֿאָרגעלעגט פֿיל ווירטשאַפֿטליכע מלוכה־מענער בײַ אונז, די ווירטשאַפֿטליכע אָרגאַניזאַציעס האָבען שוין הונדערטער מעמאָריאַלען אײַנגעשיקט אין פֿינאַנץ־מיניסטעריום וועגען דעם, אָבער עס ריהרט זיך נישט...

ווי־פֿיל מאָל האט די רעגירונג צוגעזאָגט אָפּצושאַפֿען, אָדער רעפֿאָרמירען די פּאַטענטען אָבער ביז'ן היינטיגען טאָג איז געבליבען בײַם אַלטען.

די פּאַטענטען זענען א פּלאָג פֿאַר'ן האַנדעל און אינדוסטריע. אין פֿיל פֿאַלען רואינירען זיי דעם סוחר און פֿאַבריקאַנט. די פּאַטענטען ווערען דורך די ווירטשאַפֿטליכע ספֿערען בעטראַכט אַלס שטראָף, וואס ווערט אַרויפֿגעלעגט אויף'ן סוחר, האַנדווערקער אָדער פֿאַבריקאַנט. וואָרום, צו קען מען דען נעמען פֿאַראויס, פֿאַר'ן גאַנצען יאָהר אַנ'אָפּצאָל פֿאַר'ן בלויזען רעכט צו פֿיהרען א האַנדעל, ווארשטאַט, אָדער פֿאַבריק, נישט וויסענדיג, צי יענער וועט זיך ווירקליך בעשעפֿטיגען א גאַנץ יאָהר מיט זײַן אונטערנעמונג, און צי די אונטערנעהמונג וועט אוהם ברענגען פֿערדינסט? זעהט מען דאָך טאַקי אין דער ווירקליכקייט, אַז פֿיל פּאַטענטען ווערען צוריקגעשיקט באַלד נאָכ'ן אויסקויפֿען, אָדער א חודש צוויי שפּעטער!

די פּאַטענטען בעשווערען יונגערהייט די עקאָנאָמישע ענטוויקלונג פֿון לאַנד. זיי האַמעווען די פּריוואַט־איניציאַטיווע און מאַכען אוממעגליך דאס ענטשטעהן פֿון נײַע אונטערנעהמונגען — אַלס מורא פֿאַר די גרויסע קאָסטען און שטראָפֿען.

אַלס בײַשפּיל קען דינען דער פֿאַקט, אַז די צאָהל פּאַטענטען ווערען קלענער פֿון יאָהר צו יאָהר. אין 1924, איז אַרײַנגעפֿאַלען פֿאַר פּאַטענטען 42,984,960 זל., אין 1925 אָבער איז די סומע געפֿאַלען ביז 25,444.149, דאס הײסט כמעט אויף א העלפֿט.

די פּאַטענטען פֿעראורזאַכען אונגעהײַערע שאַדענס, ווײַל יאָהר יעהרליך ווערען אַרויפֿגעלעגט אויף די סוחרים האַנדווערקער, אָדער פֿאַבריקאַנטען גרויסע שטראָפֿען פֿאַר דעם מינדעסטען חטא. כמעט יעדער שטײַער־אַמט מאַכט יעהרליך אײַניגע הונדערט פּראָטאָקאָלען פֿאַר נישט אויסקויפֿען ריכטיגע פּאַטענטען.

* * *

דער פּאַטענט איז נישט קײן קאָנצעסיע צו פֿיהרען האַנדעל, ווארשטאַט אָדער פֿאַבריק ווי דאס איז בײַם אַרויסנעמען א פּאַטענט אויף אַן ערפֿינדונג, וועלכער גיט דאס רעכט די ערפֿינדונג צו עקספּלאָאַטירען. דער פּאַטענט צו פֿון א האַנדעל איז א געוויסע סומע פֿון אומזאַץ־שטײַער, וועלכער ווערט גענומען פֿאַראויס, לויט'ן אַרט. 6 ווערט דער אומזאַץ־שטײַער געטײלט אין 2 טײלען: 1. טײל ווערט גענומען פֿאַראויס בײַם עפֿענען דאס געוועלב, דער 2־טער טײל — נאָכ'ן שאַצען.

אײַגענטליך ווערט דער אומזאַץ־שטײַער גענומען אין 3 טײל: דער פּאַטענט, זאַליטשקעס און נאָכ'ן שאַצען.

פֿרעגט זיך: פֿאַרוואס ווערט די סומע, וואס מען צאָהלט אײן אויפֿ'ן פּאַטענט, נישט אָראָפּגערעכענט פֿון דער אַלגעמיינער סומע פֿון אומזאַץ־שטײַער אַזוי גוט, ווי די „זאַליטשקעס“? פֿאַרוואס זענען אין יאָהר 1923 די פּאַטענטען יאָ געוואָרען אָראָפּגערעכענט פֿון דער אַלגעמיינער סומע פֿון אומזאַץ־שטײַער און שפּעטער נישט, דער פּאַטענט איז דאָך לויט'ן געזעץ אויך גאָר מעהר, ווי א טײל פֿון אומזאַץ־שטײַער.

עס איז אויך נישט צו פֿערשטעהן, פֿאַרוואס בײַ פֿאַבריקאַציע זענען די פּאַטענטען אײַנגעטײלט אין 8 קאַטעגאָריעס און בײַם האַנדעל נאָר אין 4.

די פֿערטײלונג אויף קאַטעגאָריעס, סײַ בײַ אינדוסטריע און סײַ בײַם האַנדעל, איז נישט קײן ריכטיגע און איז ווײַט נישט צוגעפּאַסט צום לעבען.

בײַ פֿאַבריקאַציע ווערט דער פּאַטענט גענומען לויט די צאָהל אַרבײַטער. ווען אײנער בעשעפֿטיגט בײַ מעכאַנישע אַרבײַט ביז 10 אַרבײַטער, קויפֿט ער אויס 6־טע קאַטעגאָריע, וועלכע קאָסט אַרום 150 זל. ווען אָבער ער האט נאָר 1 אַרבײַטער מעהר, מוז ער שוין אויסקויפֿען 5־טע קאַטעגאָריע, וועלכע קאָסט בערך 370 זל. בעשעפֿטיגט מען נאָר 1 אַרבײַטער מעהר ווי 25, מוז ער שוין אויסקויפֿען 4. קאַטעגאָריע פֿאַר'ן פּרײַז 1.100 זל.

די פּראָפּאָרציע איז זעהר נישט קײן ריכטיגע און פֿעראורזאַכט א סך פֿאַבריקאַנטען פֿיל שאַדען. דען צוליב 1 אַרבײַטער מוז ער צאָהלען דעם אונטערשיד 700 זל. אויסער דעם א שטראָף פֿאַר נישט אויסקויפֿען קײן ריכטיגען פּאַטענט 1.800 זל.

בײַם האַנדעל איז נאָך ערגער. לויט'ן געזעץ קומט אויס, אַז ווען אײנער האט צו פֿערקויפֿען לוקסוס־אַרטיקלען סײַ אויסלענדישע, סײַ אינלענדישע, ווען זאָ נאָר ער פֿערקויפֿט בלויז קאָנסומענטען מוז ער אויסקויפֿען 2־טע קאַטעגאָריע פּאַטענט דערבײַ איז נישט קײן אונטערשיד צווישען דעם הורטאָווניק, וואס פֿיהרט א גרויס הורט־געשעפֿט און ווארשאַ און בעזיצט א רײַה גרויסע לאָקאַלען און סקלאַדען און בעשעפֿטיגט צעהנדליג אָדער הונדערט אַנגעשטעלטע, און צווישען דעם סוחר און אײַנשיאָק, וועלכער בעזיצט א געוועלב, אַרבײַט אַלײן און האט דאס גליק צו האַנדלען מיט „לוקסוס־אַרטיקלען“ — אויך דער לעצטער מוז אויסקויפֿען 2־טע קאַטעגאָריע פּאַטענט, דערבײַ ווערען לויט'ן געזעץ פֿערעכענט פֿאַר „לוקסוס“ פֿאַרטינג אַנצינגער, לאַקירטע שיך, פּאָלירטע מעבעל, קאַיען, טיי. פֿאַרבען א. ד. גל. הגם א קינד איז בעוואוסט, אַז די אַלע זאַכען זענען ווײַט נישט קײן „לוקסוסוועס“, ווײַל זיי ווערען בענוצט דורך יעדען מענשען, אַפֿילו דורך אָרימע.

דאס לעבען שטעהט דאָך נישט אויף אײן אָרט. דאס, וואס מען האט פֿאַר 100 יאָהר צוריק אָנגערופֿען „לוקסוס“, איז הײַנט אַנ'אַרטיקעל פֿון ערשטען געברויך. און אויב א שטײַער־בעאַמטער לאַפּט א סוחר בײַם פֿערקויפֿען די אויבען דערמאָנטע „לוקסוס־אַרטיקלען“, ווערט דער סוחר גלײַך בעשטראָפֿט מיט 810 זל. שטראָף אויסער דעם אונטערשיד צוצוצאָהלען דעם פּאַטענט.

ווען אײנער האט א געוועלבעל, וואס געפֿינט זיך נאָר אין א הויז, וואו מען קען וואוינען (אויסער בודקעס). קען דאס געוועלבעל זײַן גרויס 2 אײלען איז נישט האָבען קײן פֿענסטער, ווען זאָגאַר דער אײַגענטימער אַרבײַט אַלײן מוז ער אויסקויפֿען 3־טע קאַט. פּאַטענט, וועלכער קאָסט פֿון 75—90 זל. ווען זאָגאַר ער האט אין געוועלבעל — ס"ה פֿאַר 10 זל. סחורה, און דער צײַט, ווען זיינער א קאָנקורענט בעזיצט א גרויס לאָקאַל, האט 2 סקלאַדען, האַלט אַנ'געשטעלטע און האט א פֿול געוועלב מיט סחורה און לייזט א סך, מוז אויך אויסקויפֿען א פּאַטענט נאָר פֿון 3־טע קאַטעגאָריע.

דאס געזעץ איז אויטונגען צווישענגוט אויך די מעגליכקײט צו בעטראַכטען געוויסע אַרטיקלען צום שאַץ פֿון די צאָהלער. אַזוי, צב"ש. האָבען די שטײַער־אַמטען אונטערגעטײלט דעם אַרט. 14. פֿון געזעץ, וועלכער זאָגט, אַז מען קען פֿערקויפֿען אויף הורט אײַנציגע

(ענדע זײַט 6)

דער רעדענדיגער פֿילם

ווי אַזוי דער קינעמאַטאָגראַף האט דערגרייכט צו דער איצטיגער מדרגה. — זייט 1902 אַרבייט מען איבער'ן רעדענדיגען פֿילם און איצט איז דערגרייכט געוואָרען זײַן פֿולקומענהייט. אַ גענויע און פּאָפּולערע ערקלערונג, ווי אַזוי דער רעדענדיגער פֿילם פֿונקציאָנירט.

דער קינעמאַטאָגראַף האט קאָלאָסאַלע קולטורעלע פֿערדינסטען: דאס שטרעבען פֿון קינעמאַטאָגראַף צו פֿערפֿולקומען זיך האט אין צו עפּעס העכערס און גרעסערס ווי בלויז אַוואַנטורעס און ליבעס־אַפֿערעס, האט זיך מיט א שנעלקײט געגעבן רעפֿלעקס אָפּגעשפּיגעלט אויף דער אַלגעמיינער קולטורעלער ענטוויקלונג און מעגלעכקײטן פֿון דער גאַנצער מענשהייט.

א דאַנק די פֿערשידענע אָפּטישע קאָמבינאַציעס, האָבען מיר די מעגליכקײט צו זעהען פֿאַר זיך מענשליכע פֿיגורען, וואס לעבען, אָטעמען און קוקען אונז אַרײַן אין די אויגען מיט'ן בליק פֿון פֿרײד און מיטלײַד און צער; פֿון בעגײַסטערונג און ענטוישונג; פֿון ליבע און האס. דאס זענען מיט־לעבעדיגע מענשען, וואס קומען צו אונז פֿון פֿערשידענע וועלטען — הימלישע און ערדישע, אין פֿערשידענע צײַטען — אוראַלטע און נײַע, מיטברענגענדיג מיט זיך זייערע מערקמאַריעס, זייער הומאָר און זייער־זיין, זייער הערבסט און זייער פֿריהלינג, און צייהען אַרײַן און זייער סביבה, פֿערנאַרען אונז אין זייער לעבענס־צירקל און הייסען אונז צוקוקען דעם צער און נחת פֿון דורות, מיטלאַכען און מיטוויינען מיט זיי.

די וועלט האט געוואוסט, ווי אָפּצושאַצען די דאָזיגע מתנה פֿון דער וויסענשאַפֿט און האט מיט זײַן ווארימער סימפּאַטיע און בעזוך פֿון דעם קינאָ געבראַכט דערצו, אַז דאס איז געוואָרען אויך אײנע פֿון די אַנגעזעהענסטע אינדוסטריען אין יעדען לאַנד און איבערהויפּט אין אַמעריקאַ. דער דאָזיגער ערפֿאָלג האט אויפֿגעמונטערט די געלעהרטע, איבערהויפּט די פֿיזיקער, אָנצווענדען אַלץ, וואס איז אויף דעם געביט ערפֿונדען געוואָרען, און אויסהײלען דעם פֿילם פֿון זײַן אײנציגען אײַנגעבוירענעם חסרון — זײַן שטומקייט.

דער רעזולטאַט פֿון אָט דער קוראַציע איז אַנ'ענטציקענדער ערפֿאָלג. מיר האָבען אונערוואַרטעט, ווי אין אײן אויגענבליק, דערהערט דעם פֿילם... רעדען, גלײַך ווי די דאָזיגע מעטאַמאָרפֿאָזע וואלט פֿאַרגעקומען אין אײן נאַכט. אין דער אמת'ן אָבער איז דאס געווען א שווערע אונערמידליכע אַרבייט, וואס האט געדויערט א פּאָר צעהנדליג יאָהר. דורכגעגאַנגען פֿערשידענע פֿאַזען, ווי א קלײנער קינד פֿון זײַן ווינגעלע ביז זײַן ווערען א מענש מיט א קלאָרער שפּראַך.

וואס איז דאס פֿאַר א קראַפֿט אָדער וואונדער, וואס מאַכט דעם פֿילם רעדען?

איך וועל זיך דאָ נישט אָפּשטעלען אויף דער וויסענשאַפֿטליכער ערקלערונג פֿון דעם פֿילם גופֿא. לאָמיר זיך פֿאָרשטעלען, אַז יעדער אײנער ווייס, אַז די לעבעדיגקייט פֿון די בילדער אויפֿ'ן עקראַן איז א פּועל יוצא דערפֿון, וואס עס ווערט פּראָזשעקטירט אויף א לײַלעך א גאַנצע רייה פֿון די זעלבע בילדער, נאָר אין פֿערשידענע געבויגענע פּאָזעס, לויט די באַוועגונגען פֿון די אַנטײלנעמער. און ווײַל די בילדער מוישען זיך מיט דער זעלבער שנעלקייט, וואס זיי זענען גענומען געוואָרען, האָבען מיר פֿאַר זיך א פֿולשטענדיגע רעפּראָדוקציע פֿון די סצענעס. בעזונדערס וואלט איך וועלען ערקלערען, ווי אַזוי דער פֿילם איז געוואָרען א רעדענדיגער. צוערשט האט זיך געהאַנדעלט, אַז דאס איז א לײַכטער ענין. מען וואלט נאָר בעדאַרפֿט קאָנסטרואירן אַנ'אַפּאַראַט, וואס זאָל שאַפֿען א האַרמאָניע, אָדער ווי מען רופֿט דאס סינכראָניזם, צווישען א גראַמאָפֿאָן און א קינעמאַטאָגראַפֿישען אַפּאַראַט, אַזוי, אַז דער אַרטיסט זאָל רעדען דורך פֿליטעם בשעת זײַנע באַוועגונגען אויפֿ'ן עקראַן. הגם זיך אָבער אַרויסגעוויזען, אַז דאס איז אוממעגליך פּשוט דערפֿאַר, ווײַל אויב די שטים זאָל אויפֿגעכאַפּט ווערען לויט'ן סיסטעם פֿון פֿאָנאָגראַפֿיע, דאַרף דער אַרטיסט שטעהן נאָהענט, און אויף א בעשטימטען אונענדערבאַרען מרחק צום אַפּאַראַט, וואס איז אין געגענזאַץ מיט דער פֿאָטאָגראַפֿישער זײַט פֿון דער דאָזיגער קאָמבינאַציע. מען האט דאַן געשטרעבט צו בעקומען א רעדענדיגען פּאָרטרעט נאָר פֿון אײן פּערזאָן, און דאס איז שוין געווען אין די ראַהמען פֿון מעגליכקײט, ווײַל דאס פּראָבלעם איז לײַכטער געוואָרען דערמיט, וואס די אײַנהייטליכקייט האט בעדאַרפֿט געשאַפֿן ווערען צווישען פֿאָנאָגראַף און בלויז די באַוועגונגען פֿון די ליפּען. דער מרחק פֿון פּאָרטרעט צום אַפּאַראַט האט זיך נישט געענדערט, ווײַל די פּערזאָן רעדט שטעהענדיג אויף אײן פּלאַץ. דאס איז צום ערשטען מאָל דערגרייכט געוואָרען דעם 7. נאָוועמבער 1902 — די דאַטע, וואס איז אָפֿיציעל פֿערעכענט אַלס געבורטס־טאָג פֿון רעדענדיגען פֿילם. צופֿרידענשטעלענד איז די דאָזיגע דערגרייכונג נישט געווען, ווײַל ערשטענס פֿלעגט די פּלאַטע זיך ענדערן נאָך אײניגע מאָל קומען אין קאָנטאַקט מיט דער נאָדעל, אַזוי אַרום, אַז די ליפּען פֿון פּאָרטרעט פֿלעגען זיך בעוועגען נישט אײַנהייטליך מיט די אַרויסגעגעבענע קלאַנגען; און צווייטענס האט דאָך דאס נישט געלעזט דאס פּראָבלעם פֿון רעדענדיגען פֿילם, דאס איז בלויז געווען א נישט פֿערפֿולקאָמטער רעדענדיגער פּאָרטרעט.

דאָ אגב וויל איך בעמערקען, אַז גוט קוקענדיג דערויף, וואס אַמעריקאַ איז בײַ הײַנטיגען טאָג דאס מוסטער־לאַנד פֿון רעדענדיגען פֿילם, זענען דאָך אַלע פֿאָרשונגען אויף דעם געביט געמאַכט געוואָרען אין פֿראַנקרײַך. עס איז דאָ אַנ'אָפֿיציעלער דאָקומענט, וואס לויטעט, אַז דעם 27. דעצעמבער 1910 איז אין פֿראַנקרײַך דעמאָנסטרירט געוואָרען א אַפּאַראַט, וואס האט פֿערענטפֿערט כמעט אַלע איבעריג־אויסגערעכענטע חסרונות. און דער בעוואוסטער געלעהרטער דאַרסאָנוואַל האט זיך געלאָזט פֿאָטאָגראַפֿירען, האַלטענדיג א רעפֿעראַט פֿאַר די מיטגלידער פֿון דער וויסענשאַפֿטס־אַקאַדעמיע אין פּאַריז. דער דאָזיגער פֿילם האט מיט זײַן פֿערפֿולקאָמענהייט אַרויסגערופֿען גרויס בעוואונדערונג און איז געוויזען געוואָרען אין אַלע הויפּט־שטעט פֿון אײראָפּע. אויך ניו־יאָרק האט דעם פֿילם בעקומען און אוהם דעמאָנסטרירט אין א טעאַטער דעם 5., 6. און 7. יוני 1913. ביז דאַן האט נאָך אַמעריקאַ קײן אַהנונג נישט געהאַט פֿון רעדענדיגען פֿילם. פֿון וועלכען זי פּרעטענדירט איצט צו זײַן די קעניגין.

אויב דער רעדענדיגער פֿילם האט נאָך עקזיסטירט אין 1913, פֿאַ ווי קומט עס, וואס מען האט זיך מיט אוהם נישט בענוצט ביז 1929? — דער ענטפֿער איז, אַז די שוועריגקייטן זענען בעשטאַנען אין'ם בײַטען די פֿילמען און אָטמאָל פֿלעגט דורך דער קלענסטער אונאָרדנונג אין דער מאַשין, געשאַפֿן ווערען א דיסאָנאַנס צווישען די בילדער און דעם פֿאָנאָגראַף.

די עקשנות'דיגע נײַגעריגקייט פֿון דער וויסענשאַפֿט איז אָבער גרויס, און זי האט דערפֿיהרט איהר שווערע אַרבײַט צו א פֿולשטענדיגען ערפֿאָלג, א דאַנק דעם לעצטען ערפֿונדענעם אַפּאַראַט, וואס האט בעוויזען צו געבען א הונדערט פּראָצענטיג רעדענדיגען פֿילם.

וואס זענען די פּרינציפּען און די מעכאַניק פֿון דעם דאָזיגען אַפּאַראַט? — איך וועל אויף דעם ענטפֿערן מיט אַנ'ערקלערונג פֿון יעדען טייל פֿון אַפּאַראַט און דערנאָך אָנווײַזען אויף דער מעכאַניק אַלס גאַנצעם. דער אַפּאַראַט פֿערמאָגט צוויי אָפּטיילונגען: אײנע איז די רעגיסטראַציע־אָפּטיילונג, די צווייטע — די רעפּראָדוקציע־אָפּטיילונג. דער רעגיסטראַציע־ אָדער אויפֿנעהם־טייל איז צונויפֿגעשטעלט פֿון פֿאָלגענדע קלענערע דרײַ אַפּאַראַטען:

א) מיקראָפֿאָן, דאס איז אַנ'אַפּאַראַט, וואס כאַפּט אויף די קלענסטע קלאַנגען און וואַריאַציעס, * פֿערוואַנדלענדיג זיי אין אַנ'עלעקטרישען שטראָם.

ב) גאַלוואַנאָמעטער, דאס איז אַנ'אַפּאַראַט, וועלכער ווײַזט אָן די אַנוועזענהייט און אינטענסיווקייט פֿון עלעקטרישען שטראָם, ווי קליין ער זאָל נישט זײַן, דורך דעם וואַקלען זיך פֿון א קליינעם ווײַזערל. אויב דער שטראָם א גרויסער, נײַגט זיך דאס ווײַזערל אויף א גרעסערן שטח, און אויב דער שטראָם בײַט זיך שנעל, וואַקלט זיך דאס ווײַזערל אין בײַדע זײַטען אויף א דיסטאַנץ, וואס איז פּראָפּאָרציאָנעל צו דער אינטענסיוויטעט פֿון עלעקטרישען שטראָם.

איצט לאָמיר זיך פֿאָרשטעלען, אַז דאס ווײַזערל איז בעזילבערט און גלאַנצט, ווי א שפּיגעל. און לאָמיר זעהן, וואס וועט געשעהן, ווען א שמאָלער ליכט־קוואַל (עלעקטרישע לאָמפּ) וועט אַוועקגעשטעלט ווערען אַזוי, אַז ער זאָל זיך אָפּשפּיגלען אין דעם ווײַזערל. עס איז קלאָר, אַז דער רעפֿלעקס פֿון'ם ליכט וועט אַרומשפּרינגען מיט יעדער בעוועגונג פֿון דעם ווײַזערל. די בעסער דאס צו פֿערשטעהן, וועל איך דערפֿיהרען א פֿערגלײַך מיט א שפּיגעלע, און וועלכען עס שפּיגעלט זיך אָפּ די זון. מיר וועלען דעם רעפֿלעקס אויף א וואַנט זעהן, ווי בײַ דער קלענסטער בעוועגונג פֿון דער האַנט שפּרינגט דער אָפּשײַן אַרום, ווי ער וואָלט געצייכענט לאַנגע שטריכען. דאס זעלבע קומט פֿאָר מיט דעם בעזילבערטען ווײַזערל פֿון גאַלוואַנאָמעטער.

ג) פֿילם־אַפּאַראַט, דאס איז א פֿאָטאָגראַפֿישער אַפּאַראַט, און וועלכען עס דרעהט זיך אויטאָמאַטיש און מיט א בעשטימטער שנעלקייט א נעגאַטיוו־פֿילם. ווען א מענש שטעלט זיך אַוועק פֿאַר אַזא אַפּאַראַט, ווערט ער פֿאָטאָגראַפֿירט מיט אַלע זײַנע בעוועגונגען, ווען א בוים שטעהט פֿאַר אוהם, ווערט ער פֿאָטאָגראַפֿירט מיט דעם ציטערן פֿון

(ענדע זײַט 7)

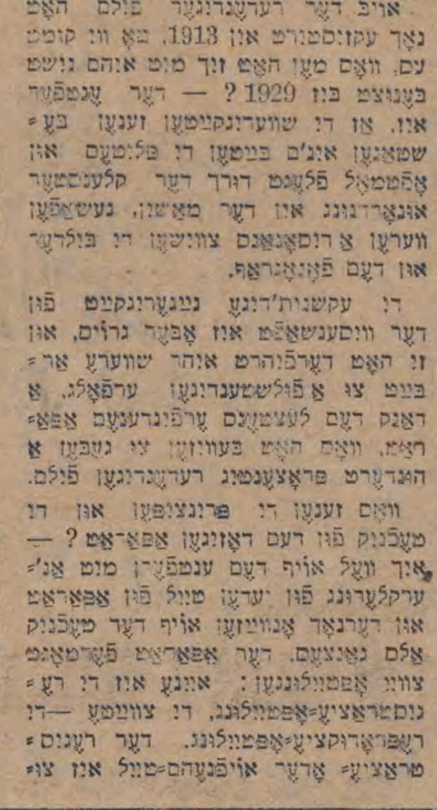

א מעשה מיט א יודישען קלעזמער פֿון פּראַג, וואס איז געראַטעוועט געוואָרען פֿון א באַנדע גזלנים.

(אַנ'אינטערעסאַנטע יודישע פֿאָלקס־מעשה)

אויסגעקליבען און איבערדערצעהלט
פֿון ר. אייזלאַנר

.2

וועלען מיר לאָזען ר' שמעלקען אין דער קאַרעטע און זעהען וואס אין הויף פֿון דוכס האט זיך אָפּגעטאָן.

אַז די געסט האָבען זיך אומגעקערט און ס'זאָל אַרײַן, האט מען זיך געכאַפּט, אַז ר' שמעלקע איז נישטאָ. לכתחילה האט מען געמיינט, אַז מסתמא וועט ער באַלד אַרײַנקומען. ווען עס איז אָבער אַוועק א שטיקעל צײַט און ר' שמעלקע האט זיך נישט בעוויזען, האט מען אַרויסגעשיקט עטליכע לאַקייען זיי זאָלען אוהם זוכען. אָבער די לאַקייען האָבען אוהם געזוכט און נישט געפֿונען. זענען זיי צוריקגעקומען און דערצעהלט, אַז זיי קענען נישט אוהם געפֿינען. איז אין זאַל געוואָרען א גרויסער טומל און א רעש און מען האט גלײַך גענומען א סך ריטער און זיי אַרויסגעשיקט אויף אַלע וועגען אוהם צו זוכען. האט מען געזוכט און געזוכט אויף אַלע וועגען און שטעגען, אָבער פֿון ר' שמעלקען איז קײן שליאַך נישט געווען. זענען אַלע געסט געוואָרען שטאַרק בעטריבט, און מעהר פֿון אַלעמען די צוויי דוכסים. פֿון גרויס ערגערניש האָבען זיי די האָר פֿון קאָפּ געריסען. און מעהר פֿון אַלעמען האט געטרויערט דער דוכס פֿון פּראַג, ווײַל ער איז דאס געווען דער יעניגער וואס האט ר' שמעלקען געבראַכט צום באַל און ער איז געווען די סיבה פֿון זײַן פֿערפֿאַלען ווערען. אויך דער גרויסער קעניגער האט זיך געמאַכט טרויעריג, כדי אויף אוהם זאָל נישט פֿאַלען קײן חשד.

רופֿט זיך אָפּ אײנער פֿון די געסט: דאס גרעסטע רחמנות איז אויף זײַן ווײַב מיט זײַנע קינדער, וואָרום זיי האָבען אין אוהם פֿערלוירען א טאַטען און א שפּײַזער. רופֿט זיך אָפּ א צווייטער: „מיר וועלען נישט רוהען ביז שמעלקע וועט נישט געפֿונען ווערען; אָבער אַנדער וואס ווען, וועט מען דאָך נישט לאָזען זײַן ווײַב און קינדער הונגערען, לאָמיר ווישע עפּעס צוזאַמענשאַלען פֿאַר זיי.“ איז דאס אַלעמען זעהר וואוילגעפֿעלען. און מען האט גלײַך צוזאַמענגעמאַכט צעהן טויזענט זילבערנע טאַלער און מען האט דאס גלײַך אַוועקגעשיקט אין פּראַג צו שמעלקע'ס ווײַב מיט א שטאַפֿעט, וואס האט איהר אויך געדאַרפֿט אָנזאָגען די טרויעריגע בשורה. וואס איז שטיל האט זיך אָפּגעטאָן ווען מען האט איהר געבראַכט די טרויעריגע בשורה קען מען זיך שוין פֿאָרשטעלען. די פֿרוי מיט די קינדער האָבען אָנגעהויבען וויינען און שרײַען. אויך די פֿרוי האט זיך אויפֿגעזעצט אויף דער קאַרעטע, מיט וועלכער דער שטאַפֿעט איז געקומען, און איז באַלד געפֿאָהרען צום דוכס אין פּאַלאַץ אַרײַן. אַרײַנגעקומען אין זאַל, איז זי אַרומגעלאָפֿען א משוגענע געוויינט און געשריגען ווי נישט מיט איהר קול. איהר געוויין און געשרײַ האָבען אַלעמענס הערצער צעריסען. און אַפֿילו דער גרויסער קעניגער האט שוין אויך חרטה געהאט אויף דער זאַך וואס ער האט אָפּגעטאָן.

ר' שמעלקעס ווײַב האט אַזוי לאַנג געוויינט ביז צוויי דוכסים האָבען איהר צוגעזאָגט, אַז זיי וועלען נישט רוהען און נישט האָבען ביז זיי וועלען נישט געפֿינען איהר מאַן. און זיי האָבען זי געטרייסט און געזאָגט אַז זיי זאָגען זיכער אַז זיי וועלען אוהם געפֿינען. און דערנאָך האט מען זי אָפּגעשיקט צוריק א היים.

אויף מאָרגען האט שוין גאַנץ פּראַג געוואוסט, אַז ר' שמעלקע איז פּלוצים פֿערשוואונדען געוואָרען. און די גאַנצע שטאָדט האט געטרויערט, מחמת אַלע האָבען דעם מיטרען קלעזמער ליעב געהאַט. און דער רב מיט די גרעסטע לײַט פֿון שטאָדט זענען געקומען צו ר' שמעלקע'ס ווײַב און זי געטרייסט, אַז איהר מאַן וועט מסתמא קײן האָר פֿון קאָפּ נישט געקרימט ווערען. וואָרום זײַנע צדקות און מעשים טובים וועלען אוהם זיכער בײַשטעהן און מיט גאָט'ס הילף וועט ער נאָך בשלום א היים קומען און זיי וועלען נאָך גרויס נחת האָבען.

.3

וועלען מיר זיי דאָ איבערלאָזען טרויעריגן און זיך אומקערען זעהן וואס מיט ר' שמעלקע'ן איז זיך פֿערלאָפֿען.

די פֿערמאַכטע קאַרעטע, אין וועלכער מען האט ר' שמעלקען אַרײַנגעוואָרפֿען, איז געפֿלויגען פֿײַל פֿון בויגען איבער בערג און טאָלען, איבער גריבער און שטיינער ביז זי איז אַרײַנגעפֿאָהרען אין פֿינסטערען וואַלד צווישען געדיכטע ביימער. דאָ האט מען זיך אָפּגעשטעלט, אַרויסגענומען ר' שמעלקען פֿון דעם פֿערמאַכטען וואָגען, גענומען אוהם אונטער די הענט און מען האט אוהם גענומען פֿיהרען. מען האט אוהם געפֿיהרט און געפֿיהרט ביז ער האט דערפֿיהלט, אַז ער געפֿינט זיך אין א היל און אַז מען פֿיהרט אוהם אַלץ נידעריגער און נידעריגער. דערנאָך האט ער געפֿיהלט אַז ער געפֿינט זיך אין אַזא מין שטוב. פֿון דאַרטען האט מען אוהם געפֿיהרט אין אַנ'אַנדער שטוב, און אַזוי פֿון אײן שטוב אין דער אַנדערער, ביז מען האט אוהם געבראַכט אין א גרויסען זאַל אַרײַן. דאָ האט מען פֿון אוהם דעם זאַק אַראָפּגענומען און פֿאַר זײַנע אויגען האט א בליאַסק געטאָן, וואָרום דער זאַל איז געווען אויסגעפּוצט מיט פּערל, דימענטען און בריליאַנטען. און מיטען זאַל איז געווען א טיש. אויבען אָנאָן אויף א טייערען שטול געזעסען א מאַן פֿון א יאָהר פֿערציג, אָנגעטאָן ווי א שררה און מיט א בלאַנקער שווערד אין דער האַנט. און אַרום אוהם זענען געזעסען צוועלף געזונטע יונגען, אַלע אָנגעטאָן אין רויטען זײַדענעם און מיט מעסערס אין די הענט.

אײן קוק אויף די מענשען, האט ר' שמעלקע גלײַך פֿערשטאַנען אַז ער איז אַרײַנגעפֿאַלען צווישען רויבער, וואס ווייסען נישט פֿון קײן רחמנות. נאָר ווי אַזוי ער קומט אַהער און ווער עס האט געזעהן אַז ער זאָל דאָ אַרײַנפֿאַלען. דאס האט ער נישט געקענט פֿערשטעהן, איז אוים נעבעך געוואָרען זעהר בייטער אויפֿ'ן האַרצען און ער האט זיך קוים געקענט האַלטען אויף די פֿיס. האָבען אוהם די לײַט געגעבען א גאַר טראָפּען בראַנפֿען, אַז ער זאָל קומען צו זיך, דערנאָך האָבען זיי אוהם צוגעפֿיהרט צו דעם עלטסטען פֿון די גזלנים און דער עלצטער האט אויף אוהם א געשרײַ געטאָן מיט זײַן רויבערישן קול: „ווי אַלט ביזטו, די פֿערשאָלטענער יוד?“ ר' שמעלקע האט אוהם געענטפֿערט שטיל, אַז ער איז זעקס און דרײַסיג יאָהר אַלט און געבעטען ער זאָל רחמנות האָבען אויף זײַנע יונגע יאָהרען מחמת ער האט א ווײַב מיט קינדער. אָבער דער עלצטער האט זיך נאָר אויסגעלאַכט און אוהם געזאָגט, אַז ער מעג שוין ווידוי זאָגען, ווײַל באַלד וועט מען אוהם טויטען. איז ר' שמעלקע אוהם געפֿאַלען צו די פֿיס און געבעטען ער זאָל אויף אוהם רחמנות האָבען. אָבער דער עלצטער פֿון די גזלנים האט אוהם אָפּגעשטופּט פֿון זיך. האט זיך ר' שמעלקע געבעטען אַז מען זאָל אוהם כאָטש זאָגען מיט וואס ער האט זיך פֿערזינדיגט וואס מען זאָל אוהם דאַרפֿען טויטען, און פֿון וועמענס האַנט ער איז דאַהער געבראַכט געוואָרען. זאָגט צו אוהם דער עלצטער: „דאס קען איך דיר זאָגען, יוד; אָבער נאָר בתנאי, אַז דו זאָלסט פֿאַר אונז שפּילען פֿאַר דײַן טויט, ווײַל מיר האָבען געהערט, אַז דו ביזט א גרויסער שפּילער.“

ווי בומער איז אוהם נעבוך געווען אויפֿ'ן האַרצען, האט ר' שמעלקע דאָך מסכים געווען צו שפּילען האט אוהם גלײַך געבראַכט א פֿידעל. אײדער ער האט אָנגעהויבען שפּילען האט אוהם דער עלצטער אַז זײַן בומערען סוף האט ער צו פֿערדאַנקען דעם גרויסען קענער. וואָרום דער גרויסער קעניגער האט אוהם מקנא געווען פֿאַר'ן כבוד וואס מ'האט אוהם צוגעטײלט בײַם דוכס, האט ער בעצאָהלט א סך געלט כדי מען זאָל אוהם טויטען. האט זיך ר' שמעלקע צעוויינט און נאָכאַמאָל געבעטען מען זאָל אוהם לאָזען לעבען און ער וועט די גזלנים געבען נאָך מעהר געלט. אָבער דער עלצטער האט זיך אויסגעלאַכט און

ר' שמעלקע האט גענומען די פֿידעל און אָנגעהויבען צו קרעכצען. וואָרום עס איז אוהם נעבעך געווען זעהר שווער צו שפּילען אין אַזא עת צרה ווען דער חלף איז אוהם שוין געלעגען אויפֿ'ן האַלז. נאָר אַז ער האט שוין אָנגעהויבען צו שפּילען האט ער געשפּילט מיט אַזא געפֿיהל אַז דער עלצטער מיט די איבעריגע גזלנים זענען שיער נישט אויסגעגאַנגען.

אָפּגעשפּיעלט און געמיינט, אַז איצט ער וועט שוין קומען דער סוף. ערשט ער הערט ווי אײנער פֿון די גזלנים רופֿט זיך אָפּ און זאָגט: „צו וואס זאָלען מיר אוהם שוין הרג'ענען, אַז פֿון אונזערע הענט וועט ער סײַ ווי סײַ נישט לויז ווערען. א מעהר, לאָמיר אוהם גאָר לאָזען לעבען, וועט ער אונז דערקוויקען מיט זײַן שפּילען.“

און דאס וואוילגעפֿעלען דעם עלצטען און די אַנדערע גזלנים און זיי האָבען אָפּגעמאַכט דערווײַל אוהם צו לאָזען לעבען און אוהם האַלטען אַזוי לאַנג ווי זיי וועלען אײַנזעהען אַז זיי קענען אוהם האַלטען. און אַזוי איז דערווײַל אונזער ר' שמעלקע ניצול געוואָרען.

און ר' שמעלקע איז געזעסען אין א בעזונדער קאַמער. וואס די גזלנים האָבען אוהם אָפּגעגעבען. דאַרטען האט ער געקענט טאָן וואס ער האט נאָר געוואָלט און מען האט אוהם געגעבען צו עסען און צו טרינקען, אָבער נאָר מיט א תנאי, אַז ער זאָל זײַן גרייט צו שפּילען ווען מען וועט עס פֿערלאַנגען פֿון אוהם. דאס איז אוהם נישט געווען זעהר ניחא, נאָר פֿונדעסטוועגען האט ער געלויבט און געדאַנקט דעם בעשאַפֿער פֿאַר דעם חסד, וואס די גזלנים האָבען אוהם דערווײַל געלאָזט לעבען, און געהאָפֿט, אַז דער אויבערשטער וועט אוהם נאָך ווײַטער העלפֿען און ער וועט אינגאַנצען ניצול ווערען פֿון די רויבערישע הענט.

(דאס ווײַטערע קומט)

לאָדזשער כראָניק

ביזן 14. דעצעמבער מוזען די הייזער פֿון פּיעטריקאָווער גאַס זיין קאַנאַליזירט.

(מ) ביז'ן 1. נאָוועמבער זענען אין לאָדז אָנגעשלאָסען צו דער קאַנאַליזאַציע-נעץ 75 הייזער. בלויז אויף פּעטריקאָווער גאַס זענען אָנגעשלאָסען געוואָרען 24 הייזער, אַנדערע 6 הייזער זענען שוין מיטלווייז קאַנאַליזירט. ווי בעוואוסט איז דער לעצטער טערמין פֿון קאַנאַליזירען די הייזער אויף פּיעטריקאָווער גאַס, צווישען נאַרוטאָ און פֿרייהייטס-פּלאַץ דעם 14. דעצעמבער ד. י. נאָך דעם טערמין וועלען די שולדיגע הויז-בעזיצער אַרויסלאָזען אויף דער גאַס דאָס שמוץ זעהר שטרענג בעשטראָפֿט ווערען אויף אַן'אַדמיניסטראַטיווען אויפֿ...

מיטינג פֿון „ב. ב."

היינט 12 בייטאָג קומט פֿאָר אין דער האַנדוועערקער-„רעסורסא" (קילינסקי 123) אַ פֿערזאַמלונג פֿון לאָדזשער ב.ב. מיט אַ רעפֿעראַט טרעט אַרויס דער פּוסאַט אינזש. בראָניסלאַוו וואָיטשעכאָווסקי פֿון זאַגלעמביער גאַס 7 ראַיאָן.

נאַכט-דיזשורען אין די אַפּטייקען.

אַנטאָניעוויטש, פּאַביאַניצער 50; לאַנדזינסקי, פּעטריקאָווער 164; סאַלאַ-טשעוויטש, פּזשעיאַזד 19; רעמפּיעלינסקי, אַנדזשעיאַ 26; זונדעלעוויטש, פּעטריקאָווער 25; קאַספּערקעוויטש, זגערזשער 54; טראַוואָוסקאַ, פּזשעזשינער 56.

בונדישע צייטונג פֿערטיידיגט גראַבסקי'ס „עגלה"

דער שטורם אין די ברייטע פֿאָלקס-מאַסען געגען דעם אונערהערטען מאַגיסטראַט-בעשלוס

לינקע פּועלי ציוניסטען טרעטען שאַרף אַרויס געגען מאַגיסטראַט

דער „עגלה"-סקאַנדאַל, וואָס האָט אויפֿגערודערט ממש די גאַנצע לאָדזשער בעפֿעלקערונג, האָט אויך געפֿינען אַ שטאַרקען אָפּקלאַנג אין די יודיש-סאָציאַליסטישע קרייזען ביי אונז אין שטאָט. דער אָרגאַן פֿון „בונד" — דער „וועקער" און דער אָרגאַן פֿון די לינקע „פּועלי ציון" — דער „לאָדזשער אַרבייטער", האָבען דער פֿראַגע אָפּגעגעבען פֿיל פּלאַץ און אויפֿמערקזאַמקייט.

ווי אַזוי פֿאַרקוקען זיך אויפ'ן „עגלה" סקאַנדאַל די יודישע סאָציאַליסטען? ווי אַזוי זעהט אויס דער אומגליקליכער מאַגיסטראַט-בעשלוס אינ'ם ליכט פֿון סאָציאַליסטישען יושר און אמת?

דער ענטפֿער, וואָס דער בונדישער „וועקער" גיט, איז באמת אַ שטוינענדער און ער שמעקט עפּעס לגמרי נישט אין הסכם מיט די קלינגענדיגע הבטחות, וואָס די דאָזיגע פּאַרטיי האָט מיט אַזאַ ברייטער האַנד געגעבען בעת דער וואַהל-קאַמפּאַניע צום שטאָט-ראַט, צו בעשיצען אויך די יודישע האַנדווערקער און די גאַנצע יודישע אָרימקייט...

דער „בונד" אין דער ראָלע אַלס פֿאַרטיידיגער פֿון גראַבסקי'ס „עגלה" — קאָן זיין אַ גרעסערער קוריאָז, אַ גרעסערע בלאַמאַזש פֿאַר אַ פּאַרטיי, וואָס פּרעטענדירט צו פֿאַרטרעטען די יודישע פֿאָלקס-מאַסען?!

* * *

אויפ'ן לאָדזשער „בונד" איז אין דער אמת'ן אַ ביטערער רחמנות. זיינע סאָציאַליסטישע פֿאַרבינדעטע האָבען אָפּגעטון אַ נבלה און די ה"ה פֿון „וועקער" האָבען זיך אונטערגענומען די אונדאַנקבאַרע אויפֿגאַבע זיי צו בעשערמען און צו בעשיצען.

גאַנצע צוויי זייטען האָט דער „וועקער" אָפּגעגעבען אויף צו פּאָלעמיזירען מיט'ן „לאָדזשער טאָגעבלאַט" און רעכטפֿערטיגען די „נייע פּראָצעדור" ביים איינמאָהנען די שטייערן. ע סאָיז אָבער אַז אָך און וועה צו דער דאָזיגער רעכטפֿערטיגונג און צו דער דאָזיגער פֿערטיידיגונג.

אין דעם ים פֿון פֿראַזען און דעמאַגאָגיע, דורכגעמישט מיט ביזווילינע אָנפֿאַלען אויפ'ן „לאָדזשער טאָגעבלאַט", שווימט אַרויס, ווי בוימאייל אויפ'ן וואַסער די איינציגע אונבעהאָלפֿענקייט ביים פֿערטיידיגען די נישטיגע זאַך. זאַך.

ווייל די עוולה, וואָס דער מאַגיסטראַט איז בעגאַנגען, איז אַזוי הימעל-שרייענדיג, אַז ווי שטאַרק די אַדוואָקאַטען פֿון „בונד" זאָלען זיך נישט בעמיהען דעם ענין „עגלה" צו באַגאַטעליזירען, מוזען זיי פֿאָרט מודה זיין, אַז דאָ איז עפּיס „נישט גלאַטיק"...

„מיר האָבען נישט בדעה — לייקענען מיר אינ'ם ערשטען אַרטיקעל פֿון „וועקער" — צו נעהמען אין שוץ דעם דאָזיגען טעכנישען בעשלוס פֿון מאַגיסטראַט. עס קאָן זיין (!), אַז ער איז נישט קיין גליקליכער, נישט קיין צוועקמעסיגער. עס קאָן זיין, אַז ער איז אַפֿילו מסוגל אַרויסצורופֿען פֿערביטערונג ביי די שיכטען פֿון די פֿעראָרימטע שטייער-צאָהלער פֿון מיטעלשטאַנד, וועלכע ס'האָט אויך (!) געטראָפֿען די בייטש פֿון איצטיגען שווערען קריזיס. און אַזאַ פֿאַל דאַרף ער צוריקגעצויגען ווערען!"

דאַכט זיך, גערעדט, ווי אַ בר דעת. דער „וועקער" קומט דאָ צו די זעלביגע אויספֿיהרען, וואָס דאָס „לאָדזשער טאָגעבלאַט".

אָבער די ה"ה פֿון „וועקער" קענען דאָך נישט אַרויס „פֿון זייער פֿעל" אגב, מוזען זיי דאָך ריין-וואַשען דעם בונדישען לאַווניק ד"ר מאַרגאָליס, וועלכער האָט אויף דער מאַגיסטראַט-זיצונג בנוגע דער „עגלה" געשפּילט אַ ווייט נישט-קלאָרע ראָלע... הויבען זיי אָן האַקען אַ טשייניק וועגען דעם נאַציאָנאַלען (!) כאַראַקטער, וואָס מיר ווילען דער זאַך צוגעבען (ווען, וואו?! — די רעד.) און אויף אַזוי ווערט מיטאַמאָל איבערגעדרעהט דער פֿעלץ — מען לעגט זיך אין דער לענג און אין דער ברייט צו „בעווייזען", אַז דער טייוועל איז בכלל נישט אַזוי שרעקליך, ווי דאָס „לאָדזשער טאָגעבלאַט" מאָהלט איהם, אַז, בכן, די „נייע פֿאַרשריפֿטען זענען אַבסאָלוט (?!) נישט חל אויף די אָרימע שטייער-צאָהלער"...

ווי לעכערליך און פֿאַלש די דאָזיגע בעהויפּטונג איז, — האָבען מיר שוין אויף דעם אָרט די פֿאָריגע וואָך אָנגעוויזען. אָבער אויף די אַלע פֿעסטשטעלונגען האָבען די ה"ה פֿון „וועקער" איין ענטפֿער: דאָס זענען טענות פֿון אַ „בורזשואַזנער צייטונג" און ממילא קאָן אַ סאָציאַליסט מיט דעם זיך נישט רעכענען!...

צי איז אָבער דער סאָציאַליסטישער שכל ווירקליך מחויב צו בערעכטיגען דעם „עגלה"-בעשלוס?! צי האָט טאַקי דער מאַגיסטראַט, אַפֿילו פֿון ריין-סאָציאַליסטישען שטאַנדפּונקט, געהאַט אַ רעכט איינצופֿיהרען אַזעלכע מעטאָדען פֿון איינמאָהנען שטייערן?

טשעקאַווע, ווי עס פֿאַרקוקט זיך דער רויף דער „לאָדזשער אַרבייטער", דער אָרגאַן פֿו-די לינקע פּועלי ציון.

אין אַן אַרטיקעל „צו דער „עגלה"-פֿראַגע", וואָס איז ערשינען אין נומער 93 פֿון היינטיגען פֿרייטאָג, טרעט דאָס דאָזיגע בלאַט זעהר שאַרף אַרויס געגען מאַגיסטראַט און עס ווערט דאָרט ערקלערט בפירוש, אַז דער „עגלה"-בעשלוס האָט אַרויסגערופֿען אַ שטורם נישט בלויז ביי די סוחרישע קרייזען, נאָר אויך ביי די ברייטע פֿאָלקס-מאַסען.

„דאָס איינקאַסירען די שטייערן דורך דעם „עגלה"-סיסטעם — שרייבט דער „לאָדזשער אַרבייטער" — (ד. ה. דער עקזעקוטאָר נעמט צו דאָס ביסעל בעהעלטעס און פֿיהרט אַוועק). וועלכען עס האָט איינגעפֿיהרט דער בערימטער גראַבסקי, איז איינער פֿון די שרעקליכסטע. לכתחילה דאַכט זיך — וואָס איז דער אונטערשיד, צי מען פֿאַרקויפֿט די זאַך אויף אַן „עפֿענטליכער" ליציטאַציע, צי מען נעמט עס אַוועק און די ליציטאַציע קומט פֿאָר אויף אַן'אַנדער אָרט. אָבער דאָך, דאָס צונעהמען די זאַכען ווירקט פּסיכיש זעהר שלעכט און אגב, כל-זמן די זאַכען געפֿינען זיך אין שטוב, זוכט דער אָרימאַן אַ מיטעל, ווי עס אָפּצוראַטעווען, נעמט מען אָבער די זאַכען אַרויס פֿון שטוב, ווייס ער שוין זיי צוריק נישט אַריינבעקומען. גאַנץ אָפֿט לוינט עס אַפֿילו נישט צוריקצונעמען, ווען אַפֿילו ער זאָל בעקומען די מעגליכקייט דערצו. מיט דעם איבערפֿיהרען, ווערען די זאַכען אינגאַנצען רואינירט, צעבראָכען, אַזוי אַז עס לוינט נישט מעהר אויסצוקויפֿען.

„דעריבער איז דער בעשלוס פֿון מאַגיסטראַט, איינצופֿיהרען דעם סיסטעם זעהר נישט קיין געלונגענער, בפרט — פֿון אונזער מאַגיסטראַט, וואָס האָט אַ סאָציאַליסטישע מעהרהייט.

„מיר ווייסען גאַנץ גוט, דאָס עס זענען פֿאַרהאַן פֿיל, וועלכע קענען צאָהלען און ווילען נישט; מיר ווייסען גאַנץ גוט, אַז עס זענען פֿאַרהאַן אַזעלכע, וועלכע ווילען נישט צאָהלען דווקא, ווייל מיר האָבען אַ מאַגיסטראַט מיט אַ סאָציאַליסטישער מעהרהייט און ווילען איינפֿאַך סאַבאָטירען דעם מאַגיסטראַט.

„אָבער ערשטענס צווייפֿלען מיר, אויב נעגען די עלעמענטען וועט העלפֿען די „עגלה", זיי ווילען געפֿינען מיטלען אויך די „עגלה" אויסצומיידען, און צווייטענס — האָט דער מאַגיסטראַט בעדאַרפֿט געפֿינען אַזעלכע מיטלען, וועלכע זאָלען טרעפֿען די דאָזיגע עלעמענטען און נישט די גאַנצע בעפֿעלקערונג. אמת דער מאַגיסטראַט האָט זיך בעמיהט די זאַך אָפּצושוואַכען: די זאַכען וועט מען צונעמען נאָר נאָך דער צווייטער ליציטאַציע און נאָך דעם האָט דער בעטרעפֿענדער צוויי וואָכען צייט די זאַכען אויסצוקויפֿען.

אויף דער אונטערוועגין פֿון אונזער חבר ראָטמאַן ל. האַלענדערסקי אין דעם ענין האָט דער מאַגיסטראַט בעשלאָסען, אַז די עגלה וועט אָנגעווענדט ווערען נאָר ביי אַזעלכע שטייער צאָהלער, וועלכע צאָהלען מעהר ווי 100 זל. אַ יאָהר. אַזוי אַרום וועט עס ווירקליך אַביסעל לינדערן, אָבער די פֿראַגע איז נאָך נישט געלעזט, ערשטענס לוינט פֿיל און דער פּסיכאָלאָגישער זייט פֿון דעם סיסטעם — עס דערמאָנט דעם מיטעלאַלטער, ווען עס איז געקומען דער עקזעקוטאָר און האָט מיט געוואַלד צוגענומען דאָס לעצטע ביסעל האָב און גוטס פֿון אָרימען מענשען; און צווייטענס איז 100 זל. שטייער אַ יאָהר ביי אונזער שטייער-סיסטעם נאָך נישט קיין גרויסער שטייער, וועלכער זאָל טרעפֿען נאָר די רייכע, און עס טאָרען נישט אָנגעווענדעט ווערען אַזעלכע מיטלען".

און דער „ל. אַרבייטער" לאָזט אויס: „דער סאָציאַליסטישער מאַגיסטראַט האָט געדאַרפֿט געפֿינען אויף איינצומאָהנען די שטייערן אַנדערע מעטאָדען, ווי גראַבסקי'ס"

* * *

אָט אַזוי זעהט אויס דער „יושר'דיגער" בעשלוס פֿון אונזער מאַגיסטראַט אינ'ם ליכט פֿון אַ סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, וואָס איז אין דעם פֿאַל מעהר אָביעקטיוו פֿונ'ם „בונד", און וואָס איהרע פֿאַרשטעהער האָבען נישט צוגעלעגט קיין האַנד צו אָט דער נישט-זויבערער קאַמפּאַניע נעגען די קעשענעס פֿון די געדריקטע לאָדזשער איינוואוינער.

און וואָס איז שייך די ווייטערע אויספֿיהרונגען, לאָזען מיר עס איבער פֿאַר די לעזער — די שטעלונג פֿון „בונד" רעדט פֿאַר זיך...

—אהא—

רעגיסטראַציע פֿון יאַרגאַנג 1909

היינט, זונטאָג איז די רעגיסטראַציע-קאָמיסיע נישט טעטיג.

מאָרגען דעם 18 נאָוועמ. פֿון 8 פֿריה ביז 3 נאָכמ. דאַרפֿען זיך מעלדען פּערזענליך צו דער רעגיסטראַציע אין לאָקאַל פֿון מיליטערישען-פּאָליצייאישען ביוראָ אויף פּיעטריקאָווער 212 די יונגע-לייט וואָס זענען געבוירען אין יאָהר 1909 און וואָס וואוינען אויפ'ן שטח פֿון 11 קאָמיסאַריאַט און וועמענס פֿאַמיליען-נעמען הויבען זיך אָן מיט:

R S Sz T U W Z Ż

קאָנטראָל-פֿערזאַמלונגען

פֿון די יאָהרגענג 1904, 1889 און 1902.

היינט קימען נישט פֿאָר די קאָנטראָל-פֿערזאַמלונגען.

מאָרגען, מאָנטאָג דאַרפֿען זיך צושטעלען צו די קאָנטראָל-פֿערזאַמלונגען אין לאָקאַל נאָוואָ-טאַרגאָווע 18 די רעזערוויסטען פֿון יאָהר-גאַנג 1902 (קאַטעגאָריעס A, C, D, און C איינס, C צוויי) וועלכע וואוינען אויפ'ן שטח פֿון דעם 11 קאָמיסאַריאַט און זייערע פֿאַמיליען-נעמען הויבען זיך אָן מיט אותיות:

Sm — Sa

אין לאָקאַל אויף ניי-ציגעל-גאַס 51 דאַרפֿען זיך צושטעלען די רעזערוויסטען פֿון יאָהר-גאַנג 1904 די וועלכע וואוינען אין שטח פֿון 7 קאָמיסאַריאַט און זייערע פֿאַמיליע-נעמען הויבען זיך אָן מיט די אותיות.

M N O P R

—0—

די טעלעפֿאָן-נומערן פֿון „לאָדזשער טאַגעבלאַט" זענען איצט

10057, 10047

וואַרים-שטוב פֿאַר אָרימע שול-קינדער

ווערט היינט פֿייערליך געעפֿענט ביי „בית לחם".

היינט, 5 אָוו. קומט פֿאָר אין לאָקאַל פֿון „בית לחם" (וואָלבאָרניאַ 68) די פֿייערליכע ערעפֿנונג פֿון דער ערשטער וואַרים-שטוב פֿאַר אָרימע קינדער פֿון די יודישע פֿאָלקס-שולען. צו דער ערעפֿנונג זענען איינגעלאַדען געוואָרען אַ גאַנצע ריהע עסקנים, וואָס זענען טעטיג אויפ'ן ערציהונגס-געביט. אָפּיעקונגען פֿון די פֿאָלקס-שולען, דעלעגאַציעס פֿון געזעלשאַפֿטליכע אינסטיטוציעס.

ס'איז צו דערוואַרטען, אַז די סימפּאַטישע אַקציע וועט בעקומען אַ וואַרימע אונטערשטיצונג.

—0—

פֿאַטענטען

(ענדע פֿון זייט 5)

אויסאַרבייטונגען אויפ'ן סמך פֿון אַ „קאַרטע רעיעסטראַציע" און מען פּרובירט נישט צו האָבען קיין ספּעציעלע האַנדעלס-פּאַטענט, זאָגאַר ווען דער סקלאַד געפֿינט זיך נישט צוזאַמען מיט דער פֿאַבריק, נאָר אין אַן'אַנדער שטאָט.

דער בעגריף „איינגענע אויסאַרבייטונגען" קען ווערען פֿערשידען אויסגעטייטשט. די שטייער-אַמטען האָבען געפּסק'ענט לחומרא, ווי שטענדיג, אַז איינגענע אויסאַרבייטונגען מיינט מען פֿון אָנהויב ביז ענדע, גאַנצע 100% ווי שפּינערייען, שפּאַלערייען, שערערייען, וועבערייען און אַפּרעטור, און האָבען דעריבער נישט געוואָלט אַרויסגעבען קיין „קאַרטע רעיעסטראַציע" די פֿאַבריקאַנטען, וואָס בעזיצען אַלע איינריכטונגען, אויסער שפּינערייען און אַפּרעטור, נאָר האָבען גע-פֿאָדערט אויסצוקויפֿען בעזונדערע פּאַטענטען. כאָטש אין די אַפּרעטור ווערט די סחורה נאָר אויסגעפֿערטיגט, פּראַ-פּאָרציאָנעל בעטרעפֿט די אַרבייט אין די אַפּרעטור 5%.

אַלע ווירטשאַפֿטליכע אָרגאַניזאַציעס האָבען אָפּגעגעבען מעמאָריאַלען אין מיניסטעריום, אין וועלכע זיי האָבען אָנגעוויזען די נישט-ריכטיגקייט און שעדליכקייט פֿון אַזאַ אופֿן אויסטייטשען דאָס געזעץ. די פֿראַגע איז אָבער ביז'ן היינטיגען טאָג דעפֿיניטיוו נישט ערלעדיגט.

די אַלע אויבען געבראַכטע פֿאַקטען זענען, דוכט זיך, גענוג צו בעווייזען, ווי אַבסורדאַל און שעדליך פֿאַר דער מלוכה ס'איז דאָס פּאַטענטען-סיסטעם, וואָס ברענגט נעווים פֿיל מעהר שאָדען, ווי פֿיל עס בעטרעפֿט די איינקונפֿט, וואָס די מלוכה האָט דערפֿון.

אַלע אונזערע שטייער-געזעצען זענען נישט צוגעפּאַסט צום לעבען און פֿאָדערן צו ווערען גענצליך רעפֿאָרמירט. אין דער ערשטער ריהע אָבער מוז מען גענצליך אָפּשאַפֿען די פּאַטענטען. אָנ-שטאָט זיי דאַרף יעדער בעזיצער, אַ „קאַרטע רעיעסטראַציע", פֿאַר וועלכע ס'זאָל זיין אַ גלייכער אָפּצאָהל, פֿאַר אַלעמען, ווי עס פּראַקטיצירט זיך אין אַלע לענדער.

דערווייל, ביז די פֿראַגע וועט ענדגילטיג ערלעדיגט ווערען, זענען אונבעדינגט נויטיג פֿאָלגענדע פֿערלייכטערונגען:

1) די סומע וואָס ווערט איינגעצאָהלט אויפ'ן פּאַטענט, זאָל ווערען אַראָפּגערעכענט פֿון דער אַלגעמיינער סומע פֿון אומזאַץ;

2) פּאַטענטען זאָלען זיין האַלב-יעהריגע;

3) צו פֿערגרעסערן די צאָהל קאַטעגאָריעס ביז 12 — פֿאַר אינדוסטריע און 10 פֿאַר האַנדעל;

4) עס זאָל רעדוצירט ווערען די ליסטע פֿון די סחורות, וועלכע ווערען פֿערעכענט פֿאַר „לוקסוסאָווע";

5) ס'זאָלען נעהעריג פֿעסטגעשטעלט און קאָרעגירט ווערען אַלע מיניסטעריאַלע פֿעראָרדנונגען, וועלכע אינטערפּרעטירען דאָס נעזעץ וועגען פֿערעכענען אַנ'אונטערנעהמונג צו אַ געוויסער קאַטעגאָריע;

6) ביים לוסטרירען די פּאַטענטען זאָלען נעמען אָנטייל פֿאָרשטעהער פֿון די צאָהלער.

צוליב דעם, וואָס ס'איז איצט זעהר אַקטועל די פֿראַגע צו נאָוועליזירען דאָס **געזעץ וועגען אומזאַץ-שטייער, גלויבען מיר, אַז ענדליך וועלען די מאַסגעבענדע אָרגאַנען בעווילליגען ענטגעגען צו קומען די פֿאָדערונגען פֿון די ווירטשאַפֿטליכע קרייזען.**

ל. שט.

דער געהיימניספֿולער דאָקטאָר

שפּאַנענדער ראָמאַן פֿון דער היינטיגער צייט.

בעאַרבייט ספּעצ. פֿאַר'ן „לאָדזשער טאַגעבלאַט" פֿון י. פֿייערמאַן.

(107 טע פֿאָרטזעצונג)

אויב אַליין איז געווען אין שייכות מיט מאַרקוזען דעמאָלט איז נישט דאָ מעהר פֿאַר איהם קיין שום רעטונג. דעמאָלט איז אַליין, וואָס מען האָט איהם געהייסען דאָ אויסבערלעבען, געווען נאָר אַ שוידערליכער פֿאָרשפּיל צו דער נקמה גופא, וואָס ביי איהר שוין איז געשטאַנען זיין טויט!

אָדער עס איז געווען אַ אויסערגעוועהנליכע געשיכטע-גיש, אַ בענעגעניש. ער איז געוואָרען פֿאַרבעטען צו אַ געזעלשאַפֿט, און וועלכער עס האָט אויך צוליב אַ צופֿאַל אויפֿגעטראָטען דעם זעלבען אָווענד, בעווייזענדיג זיינע עקספּערימענטען, דער דרייסטער פֿאַרברעכער מאַרקוזע? עס האָט אויך גקענט זיין גאַנץ מעגליך, אַז מאַקוזע איז אַן'אונגאַר, עס האָט געקענט מעגליך זיין, אַז ער האָט אין בודאַפּעשט אַמאָל פּראַקטיצירט אַלס אַדוואָקאַט און בעקאַנט געווען מיט'ן דאָרטיגען פּאָליציי-דירעקטאָר. זיין בעציהונג צום מינכענער געהיים-ראַט וועגדעל, האָט דאָך געגעבען אַ בולט'ן בעווייז, ווי אַזוי ער האָט געלעבט מיט אַ טאָפּעלט לעבען. ס'איז, אַלזאָ, נישט געווען אויסגעשלאָסען, אַז נאָר אַ צופֿאַל האָט זיי צונויפֿגעפֿיהרט, און דאָס אַליין וואָס איז דאָ פֿאָרגעקומען, איז נישט געווען קיין אָרגאַניזירט שפּיל מיט מאַרקוזען אַלס הויפּט-רעזשיסאָר.

די ערשטע פֿראַגע, וואָס ווענק האָט זיך געשטעלט, איז געווען: „צי האָט מאַרקוזע איהם געקענט?"

און ער האָט זיך בליץ-שנעל, בלייך ווערענדיג, געענטפֿערט:

„יאָ! ער קען מיך! ער האָט מיך געזעהן ביי די שראַמס. ער האָט מיך געזעהן אין די סאַלאָנען „פֿיר טיילען פֿון יאָהר". דאָס איז זיכער."

עס איז נישט געווען צו טראַכטען וועגען פּאָליצייאישע הילף. ווענקהאָט דאָן אַליין נישט געוואוסט, וואו ער געפֿינט זיך. אָבער אפשר זאָל ער אַ שמועס טון מיט פּרינץ? אָדער זיך ווענדען צום פּובליקום, מען זאָל בינדען דעם פֿערברעכער?

מיט אַזעלכע וועגען וואָלט ווענק געקאָנט געהן דעמאָלט, ווען ער וואָלט געווען אַ זיכערער מיט דער דאָזיגער געזעלשאַפֿט, אַנדערש וואָלט ער פֿאַראויס בעשטימט אַ דורכפֿאַל. ווען ער זאָל אַפֿילו זיכער זיין מיט די בעל-הבתים, האָט ער געוואוסט, אַז דער פֿערברעכער בעווייזט זיך תמיד מיט אַ וואַך, וואָס בעשטעהט פֿון זיין געקליבענע באַנדע, און די דאָזיגע מענשען שרעקען זיך נישט אַפֿילו פֿאַר'ן טייוועל אַליין. ער האָט געטראָפֿען, אַז צווישען פּובליקום געפֿינען זיך עטליכע געהיימע מיטהעלפֿער פֿון זייער שעף.

ווען מען קען זיך אַזוי אומבעמערקט אַרויס טון צו ערגעץ אַ טיר צו, אַרויסשאַרען זיך און אַ זוך טון הילף אין דער פֿינסטערער נאַכט, אַבלייגענדיג דעם קאַמף מיט מאַרקוזען אויף אַן'אַנדער מאָל. ווען ער ווענק, וועט קענען מיט בעסער געוועהר זיך בעניצען?... אָדער אפשר נאָר אונבעמערקט אויפֿזוכען דעם טעלעפֿאָן און רופֿען פּאָליציי?... יאָ, אָבער וואוהין — דאָס האָט ווענק נישט געוואוסט.

וועירעים האָט זיך צוגעבויגען צו איהם:

— אויסגעצייכענט!... האָט איהר אַזעלכעס שוין געזעהן אַמאָל אין לעבען, הער פּראָקוראָר?

ווענק האָט פֿערגעסען צו ענטפֿערן, ער האָט דייטליך געהערט די פֿראַגע און געהאַט בעשלאָסען, אַדער זי איז געוואָרען פֿערענדיגט, צו נאָכפֿאָרשען דעם אונגאַר העפֿליך און מיט ענטוזיאַזם. אָדער דער בענעהר איז דערטרינקען געוואָרען אין אַ ים רעפֿלעקסען און פּלענער, וואָס האָט געשטורעמט אין זיין נשמה. ער האָט עס אַפֿילו אַליין נישט בעמערקט.

וועירעים האָט אויף איהם געוואָרפֿען אַ דורכדרינגענדיגען בליק.

דער סינגעסטאַר האָט פֿערבעטען אויף דער ביהנע פֿרישע מעדיומ'ס ווי פֿון אַ ניכען אונטערגענומענעם בעשלוס, ווי געשמויסען פֿון אַ שטאַרקער האַנד, איז ווענק דרייסט אַרויף אויף די טרעפּליך צו דער ביהנע. ס'איז דערום בעסער צו קוקען דעם וואָלף אין פּיסק אַריין, ווי אויפ'ן הינטען!

דאָ האָט ער בעמערקט, ווי דער באַראָן פּרעוואוצקי וועגען וועלכען מען האָט געהאַט פֿערגעסען, איז איהם נאָכגעגאַנגען אויסמאָמעניש מיט שנעלערע און צוגעפּאַסטע טריט, האַלטענדיג דעם אויסגעשטרעקטען רעוואָלווער.

דער סינגעסטיאַר האָט זיך צושמייכעלט:

— אַהאַ, הער פּראָקוראָר, דו וואַגסט זיך נישט אַנדערש אויפֿצוטרעטען אין מיין קעניגרייך, ווי אונטערן שוץ פֿון דיין וואַך!

„דאָס איז חוזק! — האָט ווענק צו זיך אַ מורמעל געטון — ער האָט מיך דערקאָנט!"

ווענק האָט זיך העפֿליך פֿערנייגט, ווי אויף אַ צייכען, ווען עמיץ איז צווישען וועלף, בולט ער, ווי די וועלף.

ער איז געשטאַנען יעצט פּנים אל פּנים.

צוויי מענשען האָבען זיך געמאָסטען מיט די אויגען.

ווענק האָט געהאַסט דעם פֿערברעכער — ער האָט איהם פֿאַרפֿאָלגט מיט דער פֿערבינסענקייט, וואָס ער איז שולדיג געווען אַזאַ איינעם.

ווען ער איז אַזוי געשטאַנען לעבען איהם אויף דער ביהנע, אַ ווילע אַליין מיט איהם, אָפּגעשלאָסען פֿון אַלע אַנדערע מענשען — ווען ביידע זענען אַזוי געשטאַנען, איינער אַקעגען איבער דעם אַנדערן אויפ'ן שפּיץ פֿון קאַמף — האָט ווענק געפֿיהלט, אַז זיי זענען ביידע שטאַרק, נאָר דער גורל האָט זיי פֿערשידענאַרטיג צוטיילט.

פֿון ווענק'ס געמיט, פֿון די פֿערפֿייניגטע נערווען, פֿון פֿערמאַטערטען בלוט איז אַרויסגעפּלאַסען אַ געוויסער צוטרוי צו דער ריטערליכקייט פֿונ'ם געגנער... אַ צוטרוי, וואָס האָט זיך גערויגעלט אין דער הויך פֿון קוים-בעמערקבאַרען אינסטינקט: זיי מוזען דאָך ביידע תמיד קעמפֿען און געליבע בערינגונגען, מיט דער זעלבער לעבענסגעפֿאַהר! אמת טאַקע, אַז איינער איז אַ שונא דעם אַנדערן, אָבער צו מוזען זיי זיך מוחל זיין אין דער לעצטער, פֿייערליכער, העכסער מינוט, ווען ביידע וועלען זיך אַ קוק טון אין די אויגען; אַלס קראַפֿט און צייכען פֿון אָנערקענטע גלייכהייט וועלען זיי זיך נעגענזייטיג אָפּגעבען כבוד און פֿונאַנדערגעהן!..

דער דאָזיגער משונה'דיגער געדאַנק האָט זיך גאַנץ-נינט מיט עפּעס אַן'אומגרייפֿליכע, טיפֿער און העליקאַטער בענקשאַפֿט צו אַ שלאָף. „אַה. ווען איך וואָלט געקענט יעצט איינשלאָפֿען!" האָט אין ווענקען אַליין גענומען זיפֿצען.

ער האָט איצט אַריינגעקוקט אין וועלטמאַנ'ס אויגען וועלכע האָבען אָהן אַן'אויפֿהער צו איהם געשפּיזט...

און ווענק האָט אַדורכגעקוקט יענעמ'ס בילד ביז'ן סוף. דאָס איז געווען אַ געשטאַלט פֿון צונויפֿגעפּרעסטע, אָנגעשטרענגטע מוסקולען, ער האָט אַראָפּגערוסען די שוואַרצע אָנגעקלעפּטע וואָנסעס, ברעמען, צוגעשמירטע און דעם שוואַרצען פּערוק, פֿון אונטער דם אַלעם האָט זיך אַרויסגעוויזען דער גלאַטיגער, הויכער, פֿלויגנער שטידעל פֿון דאָקטאָר מאַרקוזע.

ער האָט דאָך איהם ביז יעצט דערקענט אין פֿערשידענע מאַסקעס, אין יעדע אַרט פֿערקלײדונג, און ער האָט יעצט אַ רוהיגער געקוקט אויף איהם און זיין נייער פֿערענדערונג.

די בליקען פֿון יענעם זענען געפֿאַלען אויף ווענקען מיט פֿינקלדיגע בליצען. די גראָהע, גרויסע אויגען האָבען זיך אַליין געגעסען מיט אַ קאַלטען פֿלאַם, וואָס האָט פֿון זיי געשלאָגען.

(דאָס ווייטערע מאָרגען)

דער שוידערליכער טויט פון ד"ר מארצעלי בארטשינסקי

די איינצעלהייטען, ווי אזוי דער פרעזעס פון די טעקסטיל־אינדוסטריעלער איז אומגעקומען בעת א צוזאמענשטויס פון א טראמוויי מיט אנ'אויטא אין ווארשא.

היינט 12 מיטאג קומט פאר די לויה אויפ'ן יודישען בית־עולם.

ד"ר מארצעלי בארטשינסקי, איינער פון די אנגעזעהענסטע לאדזער אינדוסטריעלער, איז אומגעקומען מיט א טראגישען טויט. דער דאזיגער גרויליגער פאל האט אויפגעטרייסעלט גאנץ לאדז.

ד"ר מארצעלי בארטשינסקי איז דאנערשטאג ארויסגעפאהרען קיין ווארשא, כדי, אלס דירעקטאר פון לאנד־פערבאנד פון דער טעקסטיל־אינדוסטריע אין פוילען, פרייטאג אפצוהאלטען א קאנפערענץ מיט'ן האנדעלס־מיניסטער קוויאטקאווסקי. ד"ר בארטשינסקי איז אין ווארשא איינגעשטאנען אין האטעל „אייראפעיסקי", און 5 מינוט פאר 1 ביינאכט איז ער, נאך נאכט־עסען, ארויס פון האטעל, זיך אריינגעזעצט אין א טעקסי פאר'ן קאפע־הויז „איראפא", כדי זיך דורכצופאהרען אביסעל שפאצירען. דער שאפער באלעסלאוו וויסאצקי האט בעקומען דעם אויפטראג צו פאהרען אויף נייע־וועלט. דורכפאהרענדיג דעם פלאץ מארשאל פילסודסקי און טראוגוטא, האט דער אויטא פערקירעוועט אויף קראקאווער פארשטאט. פלוצלינג האט דער שאפער בעמערקט אנפאהרען מיט אימפעט א נישט־בעלייכטענעם נאכט־טראמוואי.

פארזעהענדיג א צוזאמענשטויס, האט דער קאנדוקטאר געפרובט צוהאלטען דעם גאנג פון טראוואי. דאס האט זיך אבער נישט איינגעגעבען, און היות דער וועג איז געווען גליטשיג, האט דער אויטא גאנץ ראפטום נישט געקאנט אויסמיידען דעם טראמוואי, צוליב וואס ער איז געבליבען הינטערשטעליג מיט די אונטערשטע רעדער אויף די שינעס און מאמענט, ווען דער טראמוואי איז האסטיג אנגעפאהרען.

ס'איז געקומען צו א פאטאלען צוזאמענשטויס. דער טראמוואי האט שטארק צושעדיגט דעם געדעקטען אויטא, ד"ר בארטשינסקי האט בעקומען א פערטויבענדען זעץ פון טראמוואי, וועלכער האט דורכגעבראכען דעם אויטא אויף צוויי טיילען אזוי, אז די מאשין מיט'ן שאפער איז אוועקגעשליידערט געווארען אין א זייט און ביי ד"ר בארטשינסקי, וועלכער האט זיך געפינען אין אונטערשטען טייל אויטא, איז דורך אנ'אויסגעבראכענע שויב איבערגעשניטען געווארען דער האלז... ד"ר בארטשינסקי האט דערפון בעקומען א שטארקען בלוט־שטורץ.

פערבייגעהער, וועלכע האבען ביינעוואוינט די גרויליגע פאסירונג, האבען צוגעטראגען דעם שווער פערוואונדעטען גרויס־אינדוסטריעלער אינ'ם נאהנטען שפיטאל שוו. ראך, וואס געפינט זיך נעבען אונטערזוכונג־בניין.

דער דאקטאר, וואס האט תיכף אונטערזוכט דעם שווער פערוואונדעטען, האט פעסטגעשטעלט א מוח־ערשיטערונג, א צושפאלטענעם שארבען און אנ'איבערשניטענעם נארגעל.

זעהענדיג דעם האפנונגסלאזען צושטאנד פון שווער־פערוואונדעטען, האט דער דאקטאר אנגעשטרענגט זיך, כדי לאמש אויף א רגע צו דערפיהרען דעם ד"ר בארטשינסקי צום בעוואוסטזיין. אבער אהן פעולה.

און קנאפע 10 מינוט נאך דער קאטאסטראפע איז ד"ר מארצעלי בארטשינסקי געשטארבען, נישט קומענדיג צום בעוואוסטזיין.

די ווארשאווער פאליציי האט אונגעזוימט אונטערנומען אנ'אויספארשונג. ס'האט זיך ארויסגעוויזען, אז דער שאפער וויסאצקי איז נישט שולדיג אין דער טראגישער פאסירונג.

א פראטאקאל איז צונויפגעשטעלט געווארען נעגען דער ווארשאווער טראמוויי־דירעקציע, וועלכע האט געלאזט אין בעוועגונג א נישט־בעלייכטענעם וואגאן.

דער שאפער, וועלכער איז ארויס גאנץ פון דער קאטאסטראפע, איז פונדעסטוועגען פערהאלטען געווארען און ארעסט, ביז עס וועט זיך פערענדיגען די אויספארשונג.

באלד פרייטאג האט דער ווארשאווער רעגירונגס־קאמיסאריאט ארויסגעגעבען דער פאמיליע פון טראגיש־אומגעקומענעם די ערלויבניש איבערצופיהרען דעם טויטען קערפער פון ד"ר בארטשינסקי קיין לאדז, וואו עס וועט פארקומען די לויה אויפ'ן יודישען בית־עלמין.

* * *

דער אומגעקומענער ד"ר מארצעלי בארטשינסקי איז געווען א לאדזער מבטן ומלידה. ער איז געבוירען געווארען אין לאדז אין יאהר 1881. ביי אונז אין שטאט האט ער געענדיגט דאס גימנאזיום און דאן שטודירט אין לייפציגער אוניווערזיטעט, וואו ער האט בעקומען דעם טיטול ד"ר פילאזאפיע.

נאכ'ן ענדיגען דעם שטודיום איז ער צוריקגעקומען קיין לאדז, וואו ער האט זיך אנגעהויבען ווידמען דער אינדוסטריעלער טעטיגקייט. שוין דאמאלס האט ד"ר בארטשינסקי ארויסגעוויזען א גרויסען אינטערעס פאר דער ארגאניזאציע פון דער אינדוסטריע. נאך פאר'ן קריג האט ער פערנומען א וויכטיגע שטעלע אין דער טעקסטיל־סעקציע פון דער האנדעלסטיגער געזעלשאפט צו שטיצען די אינדוסטריע און האנדעל.

נאך דער בעפרייאונג פון פוילען ווערט די דאזיגע געזעלשאפט פערוואנדעלט אלס „לאנד־פערבאנד פון דער טעקסטיל־אינדוסטריע", וואס אין זיין שפיץ שטעלט זיך דער פערשטארבענער ד"ר בארטשינסקי.

ער ווידמעט זיך מיט פיל ענערגיע דער געזעלשאפטליכער טעטיגקייט ווערט נאמינירט דורכ'ן האנדעלס־מיניסטער אלס מיטגליד פון „אינסטיטוט צו פארשען די קאניונקטור", אלס מיטגליד פון צאל־קאמיטעט, ווערט געוועהלט אלס מיטגליד פון דער לאדזער האנדעלס־קאמער, אלס ראט־מיטגליד פון דער האנדעלס־ און אינדוסטריע־באנק, און דער שטאטישער טעאטער־קאמיטעט א. א.

* * *

דער פערשטארבענער איז אויך געווען בעקאנט מיט זיין פובליציסטישער טעטיגקייט. לעצטענס איז ער געווען רעדאקציע־מיטגליד פון ארגאן פון דער לאדזער גרויס־אינדוסטריע „פראוודא"; ער האט אויך ארויסגעוויזען פעהיגקייטען אלס טעאטער־קריטיקער און שריפטשטעלער.

א חוץ די אלע מעלות פון א אינטערעסאנטען און ארבייטסזאמען מענש איז ד"ר בארטשינסקי געווען בעקאנט אלס סאלידער, ערליכער און דעמאקראטישער מענש. זיין אומגעריכטער שוידערליכער טויט האט אין אונזער שטאט ארויסגערופען אנ'אויפריכטיגען טרויער.

דער פערשטארבענער איז געווען אנ'אויסגעשפראכענער אסימילאטאר, נאר ער האט נישט פערלייקענט זיין יודישע אפשטאמונג. אבער די יודעלעך פון הויגען „נלאס פאראנני", א צייטונג, וועלכע האט כמעט אויסשליסליך יודישע לעזער, בעשרייבענדיג דעם טויט פון ד"ר בארטשינסקי, בעמיהען זיך נישט צו דערמאהנען, חלילה, אז ער איז געווען א יוד. די דאזיגע צייטונג מיידט אפילו אויס צו אינפארמירען איהרע לעזער, אז דער אומגעקומענער וועט געבראכט ווערען צו קבורה אויפ'ן יודישען בית־עולם...

דאגעגען די אמת'ע פוילישע צייטונגען זענען יא געווען אויף אזוי פיל ערהליך און אנגעגעבען, אז ד"ר בארטשינסקי איז געווען א יוד.

אט וואס פאר אמיאוסען פרצוף עס האבען די לאדזער „פויליש־יודישע", מ'שטיינס געזאגט, צייטונגען...

טרינק־געלד, אדער כאבאר?...

עפעס פון דער קהלה־שטוב.

(—) פון א קאמפעטענטער קוועלע ווערט אונז איבערגעגעבען, אז דער פרעזעס פון לאדזער קהלה־ראט סעג. ביזונער האט זיך געווענדעט צום קהלה־פרעזעס ה' מינצבערג מיט א בריף, אז ער, ה' בודזינער, האט אויטענטיש פאקטען, אז א קהלה־בעאמטער, וועלכער איז ממונה איבער די קרקעות, האט אין פיל פאלען גענומען פון עבלים אזעלכע גרויסע סומען געלד פאר בעשטימען בעסערע קרקע'ס, אז דאס קאן בשום אופן נישט בעטראכט ווערען אלס „טרינק־געלד".

אויף דער היינטיגער זיצונג פון דער קהלה־פערוואלטונג זאל דער ענין ארומגערעדט ווערען.

עולים פון לאדז

קיין ארץ־ישראל.

היינט און מארגען פריה פאהרט אפ פון אונזער שטאט א גרופע פון העכער דרייסיג פערזאן קיין א"י. די דערמאנטע עולים פאהרען אויפ'ן סמך פון ארויספאדערונגען פון קרובים, סערטיפיקאטען און צוריק — רייזע־וויזעס.

אלע עולים פון לאדז וועלען זיך אין ווארשא צוזאמענטרעפען מיט דער גרופע פון העכער 300 פערזאן, וואס פאהרט אפ מארגען, מאנטאג קיין קאנסטאנצא מיט א ספעציעלען צוג און פון דארט מיט דער שיף „סינאיא" מיטוואך דעם 20. ה. ח. קיין א"י.

היינט, 7 אוו. פאהרט אויך אפ קיין א"י די צווייטע גרופע פון „החלוץ המרכזי".

„ס'געלט, אדער ס'לעבען"!

באנדיטען־אנפאל אויף אל. 1־טער מאי 23

דער באנדיט פערוואונדעט מיט א רעוואלווער דעם ברודער פון ד"ר הייטאן.

(*) נעכטען האלב 11 אווענט איז אויף אלעע 1. מאי 23 אויסגעפיהרט געווארען א באנדיטען אנפאל.

אין זעלבען הויז וואוינט אין פראנט 3־טער שטאק דער ד"ר יעקב הייטאן. ארום האלב 11 אווענט איז צום דאקטאר הייטאן געקומען אויף בעזוך זיין ברודער יוזעף מיט זיין פרוי, וואס וואוינט אויף וואלטשאנסקא 241.

צוקומענדיג צום טויער אויף אל. 1. מאי 23 האט יוזעף הייטאן בעמערקט שטעהן עמעצען א פערדעכטיגען פערשוין. ער האט זיך אבער נישט געמאכט דערפון, און ארויף צום ברודער'ס וואוינונג און אנגעקלינגען אין טיר. אין זעלבען מאמענט איז פלוצלונג ערשינען דער פערדעכטיגער פערשוין מיט א רעוואלווער אין האנד און א געשריי געטהון: ס'געלט אדער ס'לעבען!"

יוזעף הייטאן האט געפרובט ארויסרייסען דעם רעוואלווער פון באנדיט'ס האנד און איהם געשטעלט א שטארקען ווידערשטאנד. דאן האט דער באנדיט אויסגעשאסען און די קויל האט געטראפען יוזעף הייטאנ'ען אין האלז.

אויפ'ן אפהילך פון שאס האט דער באנדיט זיך דערשראקען און איז אנטלאפען.

ד"ר הייטאן דערהערענדיג דעם שאס איז תיכף ארויס אין קארידאר און דערזעהענדיג דעם ברודער א פערוואונדעטען האט ער איהם ערשטע הילף.

פאר דער אויסגערופענער פאליציי־מאכט האט יוזעף הייטאן דערקלערט, אז דער באנדיט האט געטראגען א פוילין היט און א טונקעל ברוינעם פאלטא.

פירמא האפריכטער רעדוצירט 500 ארבייטער

(וו) די פירמע פ. האפריכטער, קאנטנא 15 האט בעשלאסען צו רעדוצירען א גאנצע ארבייטס־שיכט פון 500 ארבייטער און די איבעריגע ארבייטס־שיכטען צו בעשעפטיגען נאר 5 טעג אין וואך.

די סבה פון דער רעדוקציע איז דער איבערפולטער לאגער און מאנגעל אין בעשטעלונגען.

—0—

ראבינאט לעגט פאר איינלאדען שול־דאקטוירים אין די חדרים

(—) דער ראבינאט האט זיך געווענדעט שריפטליך צו אלע פריוואט־בעזיצער פון חדרים, אז זיי זאלען זיך פערשטענדיגן מיט דער געזעלשאפט „טאז" וועגען שיקען צו זיי שול־דאקטוירים, וואס איז פערפליכטענד לויט א פערארדנונג פון הינגען מאגיסטראט.

—0—

ארויספאדערונגען קיין ר"י

עס זענען ערהאלטען געווארען ארויספאדערונגען פון א"י פאר פר' אסתר פאט און מנשה בענקעל. די דערמאנטע דארפען זיך ווענדען אין א"י אמט (צעגעלניאנא 4) וועגען ערלעדיגען די רייזע פארמאליטעטען.

יודיש טעאטער

אין פילהארמאניע זאל — נארוטאוויטש 20 —

אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאן

גאסטראלען פון די בעריהמטע אמעריקאנער קינסטלערין

בערטא זאסלאווסקא

מיט'ן אנטייל פון די אנגאזשירטע ארטיסטען

שלמה הערשקאוויטש און לעאן געטליכערמאן

היינט, זונטאג, ד. 17־טען 9 אווענד דער שלאגער פון די אמעריק. טעאטערס אויך אין ווארשעווער „סקאלא" טעאטער געשפילט 200 מאל לויט די רעזשי פון רודאלף זאסלאווסקי

דער גאלדענער שידוך

אין 4 אקטען פון מ. שווארץ, מיט נייע געזאנג און טענץ

הויפט־ראל ליזא — בערטא זאסלאווסקא.

מארגען, מאנטאג, ד. 18 9 אוו. צו פאפולערע פרייזען פון 1 ביז 2.50

צום צווייטען מאל אין לאדז דער שטארקסטער שלאגער וויעס שפיגעלט זיך אפ דאס לעבען פון דער אונטערוועלט

די בלוטיגע נקמה

אין 8 אקטען מיט געזאנג פון בארבער

הויפט־ראל סערקע קאזאק — בערטא זאסלאווסקא

1) דער ליבהאבער צווינגט זיין כלה צו שאנדע 2) טאטע מאמע גלויבען אין זייער קינדס ערליכקייט 3) דער געקויפטער יחוס 4) דער ליבהאבער קומט נאך פרעטענזיע געלט 5) דער געצווינגענער גט 6) דער בעצאהלטער חוב.

עס נעמט אנטייל לויט א. ב. פרויען: בעזמאן, מאכאראווסקא, נצרה, פאדערמאן. מענער: אריעל, אייזענבערג, באלבירסקי, גוטמאן, האמבורגער, מאכאראווסקי, נייהויז, פאלאנסקי און ראקאוו. אדמיניסטראטאר—מ. ארנוואלד, מוזיקאלישע לייטונג—ל. זעלמאן.

בילעטען אויף אלע פארשטעלונגען צו בעקומען אין קאסע פון פילהארמאניע

דער רעדענדיגער פילם

(ענדע פון זייט 6)

זינגע בלעטער און דעם שאקלען פון די צווייגען א.א.וו. און ווען עס ווערען געווארפען שפולענדע שטראהלען אויף דעם ראזינען אפאראט, ווערען זיי פאטאגראפירט אין דער פארם פון שטריכען, לאנגע און קורצע, לויט דער שנעלקייט און וואקלענדיגקייט פון די פראזשעקטארס.

אט דאס זענען די דריי הויפט־טיילען פון דעם אויפנעהם־אפאראט, וועלכע פונקציאנירען אלס גאנצעס לויט דער פאלגענדער טעכניק. יעדעס ווארט איז צונויפגעשטעלט פון פערשידענע קלאנגען, שוואכע און שטארקע, וועלכע ווערען אויפגעכאפט פון ערשטען טייל פון אפאראט — דעם מיקראפאן, און פערוואנדעלט די קלאנגען אין אנ'עלעקטרישען שטראם. דער דאזיגער שטראם קומט אין צווייטען טייל — דעם גאלוואנאמעטער, וועלכער בעוועגט זיין בעזילבערט ווייזערל, לויט דער אינטענסיוויקייט פון'ם שטראם, וואס איז גלייך פראפארציאנעל צו די טראנספארמירטע קלאנגען. די שפולעווידיגקייט פון ווייזערל ווארפט אפ פון זיך אנ'אפשיין פון א ליכט־קוואל, וועלכער ווערט אויפגעכאפט פון דעם דריטען טייל פון אפאראט — דעם נעגאטיוו־פילם, אין פארם פון שטריכען, וואס זענען א רעזולטאט פון די ארויסגעבראכטע קלאנגען.

ווען מיר אנאליזירען די שטריכען פון א פילם, אויף וועלכען עס איז פערדעגיסטרירט געווארען א מוזיקאלישע שטיק, געשפילט פון א פידעל, ווערען מיר בעגייסטערט פון דער שטרענג מאטעמאטיש אויסגערעכענטער איינהייטליכקייט פון אלע שטריכען, וואס בעדייטען די זעלבע קלאנגען, אדער נאטען. די וויסענשאפט האט זיך אז דעם אנגעכאפט און פיהרט איצט דורך עקספערימענטען, אויסארבייטענדיג אויף א קינסטליכען אופן פערשידענע שטריכען, וואס קאנען מיט קיין שום מוזיקאלישען אינסטרומענט נישט ארויסגעבראכט ווערען, וועלכע וועלען אבער קאנען רעפראדוצירט ווערען און עס וועט גאנץ מעגליך זיין שאפען ווערען א נייע, אייגענע מוזיק, וואס א מענשליך אויער האט נאך ביז איצט נישט געהערט.

ווי מיר האבען ביז איצט געזעהען, ווערען די קלאנגען פערוואנדעלט אין שטריכען, וועלכע פאטאגראפירען זיך אויף א פילם.

ווי אזוי בעקומען מיר ארויס צוריק די קלאנגען פון דעם דאזיגען פילם? — דא קומען מיר צום רעפראדוקציע־אפאראט, וואס איז אינסטאלירט אין טעאטערען מיט די קלאנג־פילמס.

דער פילם דרעהט זיך אין א קאמערע פאר א שמאל לענגליך פענסטערל. א לעמפעל בעלייכט דאס פענסטערל פון אינעווייניג, אזוי אז דער פילם קומט אויס ווי אנ'אונענדליך בעוועגענדיגער וואלקען, וואס פערשטעלט די זון, ד.ה. דאס לעמפעל. די פאטאגראפירטע שטריכען פון דעם פילם זענען ווייסע און דורכזיכטיגע. עס גנב'ענען זיך דורך זיי ארוים שטראהלען פון אונזער לעמפעל־זון, שטראהלען, וואס ווארירען לויט דער לענג פון די שטריכען. די דאזיגע שטראהלען פאלען אויף א שטאף, וואס מען רופט סעלעניום. דער דאזיגער שטאף בעזיצט די זעלטענע אייגנשאפט צו ענדערען די אינטענסיווקייט פון עלעקטרישען שטראם, לויט דער שטארקייט פון ליכט, וואס פאלט אויף איהם. דאס הייסט, אז די שטריכען, וואס שטעלען מיט זיך פאר א קאפיע פון די קלאנגען, רעגירען איבער אנ'עלעקטרישען שטראם וועלכער פליסט אין א הויך־רעדנער („גלאשניק"), וואו עס ווערט רעפראדוצירט דאס, וואס ס'האבען געשאפען די שטריכען, ד. ה. די קלאנגען. דא, קאן שוין נישט געמאלט זיין אזא זאך, ווי נישט־פונקטליכקייט צווישען די בעוועגונגען פון די ליפען און די ארויסגעזאגטע ווערטער, ווייל ביידע פילמס, דאס פאטאגראפישע און דאס רעדענדיגע, זענען אויטאמאטיש גלייכצייטיג אויפגעכאפט און גלייכצייטיג רעפראדוצירט.

אזוי ארום איז נאך 30 יאהר פארשונגס־ארבייט פערווירקליכט געווארען דער חלום אויסצוהיילען דעם פילם פון זיין שטומקייט און שאפען א הונדערט פראצענטיג רעדענדיגען פילם.

א. שמילמאן

ווי ראטשילד האט געראטעוועט עסטרייך

(ענדע פון זייט 4)

קראנקען דורך א טראנספוזיע מיט געזונט בלוט... און מ'האט אין גאנץ עסטרייך, ווי אויך אין די פינאנץ־פלעצער פון אויסלאנד, שוין געוואוסט וואכען־לאנג די געהיים געהאלטענע ווינער באנק צרה, איז דאך געווען אנ'אפיציעלער קאמוניקאט, אז דאס הויז ראטשילד האט איבערגענומען די סאנירונג פון חולה און אז ראטשילד'ס באנק גאראנטירט פאר אלע דעפאזיטען.

אין זעלביגען טאג האבען זיך די פינאנץ־פלעצער און די בערזעס אין פיל לענדער בערוהיגט. דער עסטרייכישער קרעדיט האט ווייטער גענומען צוטרוי אין דער וועלט און דאס ווירטשאפטליכע לעבען פון לאנד האט זיך צוריק נארמאליזירט. ראטשילד'ס אונטערשריפט איז געווען גענוג שטארק אויף צו ראטעווען נישט בלויז די פאלקס־ווירטשאפט עסטרייכ'ס, נאר אויך אפצוהיטען פון שווערע דערשיטערונגען די בערזען אין פינאנץ־פלעצער פון א סך לענדער.

נאך היינט איז גאנץ עסטרייך פול מיט דאנקבארקייט צום הויז ראטשילד. די רעגירונג, דער פארלאמענט, די נאציאנאל באנק, די ווינער בערזע און פיל אנדערע אפיציעלע און אפיציאזע קערפערשאפטען האבען אויסגעדריקט דעם באנק אנערקענונג. איינצעלנע שטימען לאזען זיך שוין אפילו הערען, אז ראטשילד האט ראטעווענדיג עסטרייך, מאכ! אליין דערוויל געמאכט א גוט געשעפט, ביי וועלכען ער וועט פערדינען פיל מיליאנען דאלאר. אבער מ'פערגינט עס איהם אצינד און גאנץ עסטרייך.

—0—

לעזט און אבאנירט

דאס

„לאדזער טאגעבלאט"

קינא **ZACHĘTA** זגערזשער 26

היינט און טעגליך!!! [1] גרויסער דאפעלט פראגראם, מעכטיגע דראמא
פאנטערא
אין דער הויפט-ראלע
דאלארעס דעל ריא

[2] קאנדידאט אויף יענער וועלט
קירצליך: ראספוטיזאווז פרויעז

ס'ווערט געזוכט
א קאוואלערסקע צימער
מיט א סעפאראטן אייננגאנג. פרייז אנגעבען אין די אפערטע. אפצוגעבען אין אדמיניסטראציע פון דער צייטונג אונטער „H. S."

א וואוינונג
פון 3 שטובען מיט א קיך און בעקוועמליכקייטען פון זאפארט איבערצוגעבען. צו ערפאהרען ביי ראסוך. זאוואדזקא 38.

צוויי צימער און קיך
זאפארט אוועקצוגעבען אין צענטרום שטאט. צו ערפאהרען אין רעדאקציע פאר „ע". 6479

2 וואוינונגען
1 שטוב מיט א קיך
אויף יעראזאלימסקא 6, צו פערמיטען.
צו ערפאהרען ביי
ש. פריזאנד, בזשעזשינער נומער 10.

עלטערן!
אין מיין לאנג חדר שולע ווערען אנ-געוויסטירענדע קינדער וואס לערנען אין פאושעכנע-שולען צו לערנען: חומש, רש"י, נ"ך משניות, גמרא, היסטאריע, רעדען און שרייבען העברע-איש, אויך יודישע דריה זעלבסט צוזאמענ-שטעלען, ס'ווערען אויך אנגענומען אנפענגער פון 5 יאהר אן, ווי ס'הערט אין פערלויף פון 5 חדשים אויסגעלערנט גרינדליך עברי, א שטרענג רעליגיעזע ערציהונג! צוגענגליכע פרייזען!
מנהל יחיאל דוד ראזענפעלד
פלאץ-וואלנאשטשי (נייע שטאט) 6
קעגען אפיצינע רעכטס 11 שטאק

סוחרים און פאבריקאנטען!
פערלירט נישט אייער האפנונג
אז דאס בעסטע מיטעל געגען באנקראטען און פראטעסטירטע וועקסלען, איז צו ווענ-דען זיך אין די בערימטע ביורא סאנדאווע
„ווערימאס" פיעטר. 31
אין הויף
טעל. 27-53, וואו אלע חובות ענינים פון פראָ-טעסטירטע וועקסלען ווערען שטרענג בעהאנ-דעלט און פון דער ביורא געזיכערט און גא-ראנטירט. דאס ביורא שיקט ארויס אייגענע מענשען אויף דער פראווינץ אין גאנץ פוילען. דאס ביורא ערלעדיגט אויך אלער ארט ביט שריפטען אין אלע רעגירונגס-אינסטיטוציעס.
בעמ.: מיר נעמען אן זאכען אויף אייגענע קאסטען.

וויכטיג פאר דאמען!
מאכט איך די עלעגאנטסטע דאמען-היטע נאך דער לעצטער פאריזער מאדע און די עלטעסטע היטע איבער-ארבייטע איך אויף גענצליך נייע. געדענקט די אדרעס:
פאר נאר 2.50 זל.
23 זאווארזקא 23
אין הויף. 2-טען איינגאנג, ליגקס פארטער.
בעמערק.: נייע היטען די לעצטע נייהייטען אין פיינער אויספערטיגונג 50 פראצ. ביליגער. ווי איבעראל.
„TOLA"

מאנופאקטור-מאגאזין שנייטערי און שנייטערי J. REDER, Łódź
Konstantynowska 11 (róg Zachodniej)
ליגנטוהם און סקלאד פון מאנופאקטור, ווי צואכען-שטאפען, שידעגע מאטעריען, אויסשטאפעריע שטאטען און פיינע שנייטערי.
איך שטעל צו מעדיע מיט 35 פראצ. אונטער אנגעמעסענע פרייזען.
פריוואט-וואוינונג גדאנסקא 20 מ. 17.

Dr. med. H. Różaner
ספעציאליסט פון הויט- און וועגערישע קראנקהייטען און קינדערלאזיגקייט
נארוטאוויטשא 9, טעל. 128-98
צוריקגעקעהרט
נעמט אן פון 8 ביז 10 פריה און פון 5 ביז 8 אוו.
פאר פרויען ספעציעלער ווארטע-צימער.

Dr. Wołkowyski
צעגיעלניאנא 25
טעלעפאן 126-87
ספעציאל-ארצט פאר הויט וועגערישע קראנק-הייטען און מענער-שוועכע. אלע-ארט אנאליזען בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.
נעמט אן פון 8—2, און פון 6 -9 אווענד.
בעזונדער „ווארטע-זאל פאר פרויען.

Ogłoszenia Fuchs'a to mur
o który oprzeć się może najbardziej zachwiana firma; nie upadnie nigdy, skoro tylko się zwróci o radę reklamową do
Akwizycji ogłoszeń
FUCHS.a
Piotrkowska 50, tel. 21-36

קראנקע

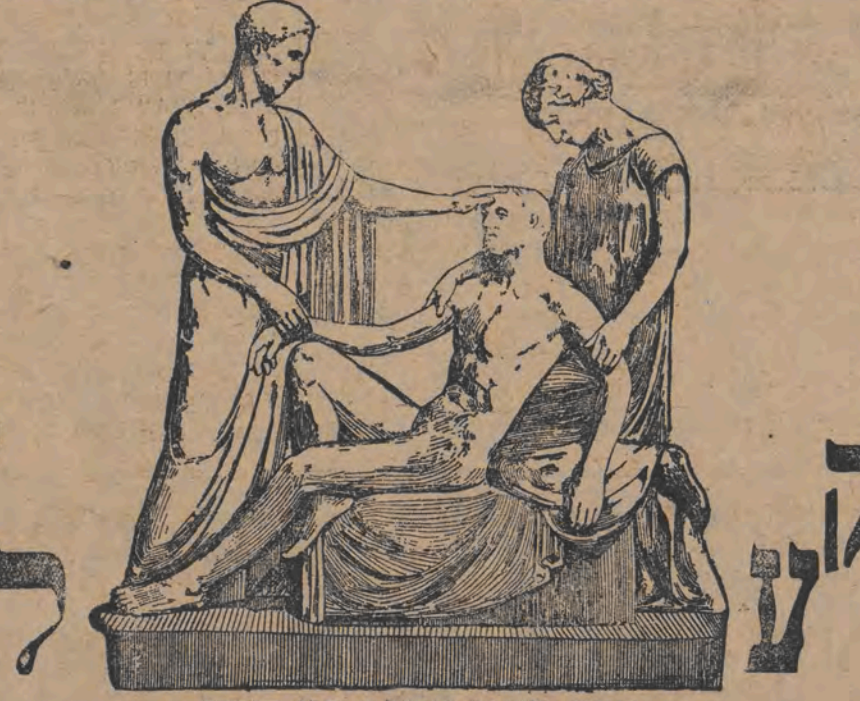

נישט לאנג ארוים פון דרוק
א בעלערענדיג ווערק!
אין דעם בוך ווערען ארומגערעדט, אויפ'ן גרונט פון פיל-צאהליגע און פיל-יעהריגע ערפאהרונגען, די אורזאכען פון ענטשטע-הען און די מיטלען צו היילען נערוועןן-ליידענדע.
די דאזיגע געזונדהייטס-וואונגעליע שיקען מיר יעדען איינעם אומזיסט,
ווער ס'ווענדעט זיך נור לויט'ן אונטען אנגעוויזענעם אדרעס.
טויזענטער דאנק-בריף בעשטעטיגען, די אויסערגעוועהנליכע ווירקזאמקייט פון די מיטלען, וועלכע עס וויזט אן, די איינציגע פון דעם מין אומדערמידליכע, געוויסענהאפטע, פאכמענישע ארבייט לטובת דער ליידענדער מענשהייט.
ווער ס'געהערט צו דעם גרויסען שיכט נערוועןן-קראנקע, ווער ס'ליידט אויף צעשטרייאונג, שרעק פאר'ן רוים, שוואכ'ן זכרון, נערוועןן-וועהטאג אין קאפ, שלאפלאזיגקייט, מאגען-און פערדייאונגען, צו-שטארקע פילבארקייט, וועהטאג אין די סטאוון. אלגעמיינע אדער טיילווייזע קערפער-שוואכע, אדער קראנקהייטס-דערשיינונגען דער דארף זיך
בעזארגען מיט מיין ביכעל, וואס ברענגט דערלייזונג.
ווער ס'לייענט עס דורך אויפמערקזאם, דער בעקומט מוט און זיכערקייט, אז ס'איז פאראן א זיכערער וועג צום געזונד און לעבענספרייד.
שלעפט נישט אפ און שרייבט נאך היינט צו Ernst Pasternack, Berlin S. O Michaelkirchplatz Nr. 13, Abt. 342.

Kino MIMOZA
ul. Kilińskiego 178.
היינט און טעגליך!
„דאס לעבן און צוקונפט פון דער פרוי"
אויסערגעוועהנליכע אופנאהמען צום דאזיגען בילד זענען אויסגעפיהרט געווארען: אין נאאטאמישען אינסטיטוט, דערמאטאלאגישער קליניק, וועגערישער בעראטונגס-שטעל, מלוכה'שער וועהנעבארין-קליניק און אז. וו. דער אנהויב און דאס ענטשטעהן פון מענשליכען לעבען, אנאטאמיע פון פרויען-קערפער, דאס מוטער-פראבלעם, פיזישע ערציהונג פון דער פרוי.
צוליב'ן כאראקטער פון דעם בילד ווערט עס דעמאנסטרירט אן מוזיק-אילוסטראציע פאר יוגענד פערבאטען.
נאכגעשטער פראגראם: „פאר-פריהלינג" אין די הויפט-ראלען: זבישקא סאוואן, מאריא גארטשינסקא און באגוסלאוו סאמבארסקי

Häuser in Berlin!
פערוואלטונג, פערקויף און היפאטעקען-בעזארגונג איבערנעמט בערלינער הויז-פערוואלטער, וואס פערבלייבט נאך איניגע טעג אין לאדז. רעפערענצען פון היגע הויז-בעזיצער. אפע'טען אין רעדאקציע פון „לאדזער טאגעבלאט" אונטער „הויזער".

הורט! אכטונג! דעטייל!
צום ווינטער-סעזאן זענען מיינע לאנג-יעהריגע לאגערס פערזעהען מיט א רייכען אויסוואהל פון פערשידענע
קאלאשען. שניעגאווצעס
צו קאנקורענץ-פרייזען
ביי ה. פרענקעל פעטריקאווער 32
און וושאדניא 56

קאלעקטארען! אין כוב-
קאלעקטארו! מי' אסן!
איהר ווערט פא דינען חדש'ליך 4000 ... און מעהר, ווען איהר וועט דערהאלטען א פערטרע-טונג פון באנקהויז וואס איז קאנצעסיאנ. דורכ'ן פינ.-מיניסטעריום, ... גיט איך און די קונדען די גרעסטע גאראנטיע. גיט אכטונג דעריבער פון ווענען איהר נעמט א פערטרעטונג, אין גע-גענפאל זענט איהר די שונאים פון זיך אליין. די גרעסטע פראוויזיע! פאטענט, שטענדיגע גע-זעץ און פ. ק. פ. אפ.
Dom Bankowy פאר do Biura Ogłosz. „P. A. R.", Lwów Akademicka 14.

יודישע, דייטשע, פראנצויזישע,
— רוסישע מארעספאנדענץ —
ערלעדיגט פרוי ח. ליפשיץ, ליפא-ווא 36 פון 4—6 נאכמ.

א קאלאניאל-געוועלב
וואכען מיט א וואוינונג פון א שטוב מיט א קיך פריוואטע אפצוטרעטען פון זאפארט אנדזשעיא 41.

קלויזולעס
— און —
זאבעזפיעטשעניעס
אויף אלע שטעט אין פוילען
ערלעדיגט אמשנעלסטען דאס רעכטס-קאנסולטענטן-ביורא
„ארגוס", 36 זאכאדניא 36

PORADNIA WENEROLOGICZNA
פון דאקטוירים ספעציאליסטען
זאוואדזקא 1.
נאר פאר וועגערישע הויט-קראנקהייטען און מענער-שוועכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אוראלאגישע און נערוועןן-קראנקהייטען.
קווארץ לאמפ-עלעקטרישע היילקאבינעט-קאסמעטיק
טעגליך פון 8 א זייגער ביז 9 אווענד
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג
בעזונדער ווארטע צימער פאר פרויען
וויזיט 3 זלאטעס

היפאטעקען-געלד
צו ביליגע צינזען
אויף בערלינער הייזער
בעזארגט שנעל
Ch. Regenwetter
Berlin S. 14, Stallschreiber № 33
Telefon: Dönhoff 4337.

כי יהי' ריב בין אנשים ונגשו אל המשפט!!!
זאלסטו גלייך קומען צו לויפען
אין רעכטסקאנסולטענטען ביורא צו ה' מאנעלא
17 פיעטריקאווער 17
טעלעפאן 48-79
וואו עס ווערט ערלעדיגט און געשריבען אלערליי ביטעס: ציווילע, קארנע, האנדלאווע, אפעלאציעק, אדוואלאניעס, קלויזולעס, זאפעזפיעטשעניעס אויף אלע שטעט אין פוילען שותפות-אקטען וועגען דירות אין אורזשאנד ראזיעמטשע, ווי אויך איבער-זעצונגען אין אלע שפראכען.
מיט אכטונג
מאנעלא, רעכטסקאנסולענט
פיעטריקאווער 17.

אבאנעמענטס-פרייז: פאר 8 חדש אין פוילען 6 זל. אין פראנקרייך און בעל-גיען—20 פראנק, אין אנדערע לענדער—1.25 דאלאר. אנאנסען-פרייז: פאר א מילימעטער-שורה פארן טעקסט 10 גראשען, פרמעטען 40 גר., אין טעקסט 40 גר., פרמעטען 60 גר., נעכן 12 גר., פריוואטע 10 גר. פאר אויסלענדישע אנאנסען 100% טייערער. אויטער דער טעקסט-טיש 50% טייערער. פון די פריוואטן ווערט נישט אראפגענומען קיין ראבאט.

Redaktor-wydawca E. Hamburski
Tłocznia: E. i M. Hamburskich w Łodzi, Piotrkowska 16.